

II.

A' veszély' mostanra lett megérésének okai.

Különböző korok' saját szelleme. — Utóbbi 's jelen kor' szelleme: ,alkotmány utáni törekvés, és nemzetiség'.

Az alkotmányosság' kifejlésének oka: ,civilisatio'. — a' küzdekek' oka: ,civilisatio' hiánya'. — Alkotmány utáni törekvésnek a' civilisatiovali párhuzamos menete. — Csak sikerüléséveli lecsillapódása.

Nemzetiségnek az alkotmányosságból és az általi fejlődése. — A' civilisationak erre is terjedő hatása. — a' nemzetiségnek világesemények általi fejlődése.

A' szláv nemzetiség' ébredése. Ennek már régebben az orosz hatalom általi használása. — Orosz Propaganda. — E' nemzetiségnek újabb események általi fejlődése. — Lengyelek által alkotott forradalmi Propaganda. — Ennek az oroszok által maguk' számára használása. — A' forradalmi szláv Propaganda' tervei 's célja.

A' szláv nemzetiséggel sors- és célban rokon még más két fejlődött 's fejlődő nemzetiségről, t. i. a' görögről, és oláhról.

Hogy e' keserű gyümölcs épen mostanra ért meg, annak oka világtörténeti eseményekben 's viszonyokban fekszik; túl és kívül rajtunk, 's mind régibb, mind mostani hatásunk' szűk körén.

Különböző századoknak 's koroknak, különböző és saját színe 's jelleme szokott lenni. Létezett egykor Hellas' és Roma' szebb idejében, polgári erények' kora. Ezt követé a' hódításoké; 's ezzel járó pazarlás' 's fényezés' minden nagyszerű és szennyes büneié. Az ezek által előidézett 's feltételezett kényuraság' 's rabság' korának érdemlett büntetésére 's ostorául vad népek' csordái dúlták fel az ön vétkök' ónsúlya alatt roskadó birodalmakat. Ez özön hulláminak csillapodása után, látuk a' vallási buzgalmak' — hittedjesztés', — lovagiság', — sötét, és feneketlenségbe súlyedő ész- 's eszmetaglalások', — majd megint a' hódítás', — katonai erények', — meg ismét a' társaságilag felállított becsület' bálványának, később a' bilincseiből menekvő ész' munkálatinak, -'s még utóbb a' polgári alkotmányok' koholásának, 's e'beli szeren-

csés és szerencsétlen merényeknek egymást felváltó, de részint egymásba át is folyó korát. A' mult század' utolsó negyedében annyira fejlődött alkotmányos lét-s' képviseleti rendszer utáni törekvés, jelen századunkra is, mint fő és maradandó szine hatott át. — Ezen szellem, 's az ez által okozott események fejtették a' nemzetiségek' szellemét. És jelen korunk' — habár sok más nyoma maradt is rajta a' multaknak, és sok foly és forr, mi régebben eredt 's kezdődött, — legsajátságosabb 's kitünőbb jelleme: a' nemzetiségek' kifejlődését, 's nemzeti önállást czélzó törekvés.

Alkotmányos-lét utáni törekvéseknek, 's a' francia forradalmat megelőző 's utána következő szabad szellem' fejlődésének s' terjedésének, sok mindenben, és sokféle okát keresték. Talán legegyszerűbb és legbizonyosabb — azt a' fejlődő 's terjedő civilisatióban találni.

Azok, kik értelmileg fejlődtek, vagy legalább a' többieknél aránylag fejlődtebbek voltak, soha sem éltek teljes elnyomatásban, 's jogoktól egészen megfosztva. Emberekben, kik természetes jogaikat érzik, 's kikben ezen érzet' következtében szolgálai 's vak engedelmesség', önkénytőli függés', 's maguk-

nak dolgok 's eszközök gyanánti tekintetésének 's használtatásának nem-akarása létezik, ezen nem-akarásnak 's amaz érzetnek szükséges következése: miszerint érzett 's használni akart jogaik' elrablását nem engedik, vagy az elrablottakat kivivják 's visszaszerzik; — felvéve, hogy ezen emberek elég számosak — mert a' számtan' örök igazsága hozza magával, hogy kell egy bizonyos 's tekintélyes számmal lenni az egyetakaróknak, hogy akaratjuk testté váljon. De ha vannak az egyetakarók illy számmal, okvetlen is létesül akaratjuk; 's mit sokan akarnak, bizonyosan valósul 's megtörténik, mihelyt azt igazán 's elszántan akarják. Ezen említett jogérzet, 's az általa szült elszánt akarat, már egy neme az értelmi fejlettségnek, melly különbeni durvaság 's tudatlanság mellett létezhetik, de mindig mint nagyobb értelmi fejlettségnek alapja 's bizonyos anyaga. Ha egy nép közt, polgári alakulása' kezdetkor, a' feljebb említett érzet 's akarat a' tevére és sikerítésre elégséges, de az egészhez aránylag kisebb vagy csak kicsiny szám létezett: ezen esetben — melly leggyakoribb — csak ezen kisebb szám tartotta meg magát ama jogok' birtokában; valamint már elnyomott népeknél is, ha illy

számszerinti arányban vannak a' jogéret — 's annak akarására felébredtek, csak azon kevesek vagy kicsiny szám vívja ki azt magának. És ez eredete az oligarchiáknak, 's aristocriáknak.

E' jogok, ha akkor tartatnak meg vagy akkor vivatnak ki, midőn a' civilisatio 's erkölcsi miveltség csekély mértékben vagy fonákul létezik: ama jogok' bírása mások' 's a' nagyobb szám' rovására történik, és azon nagyobb számnak a' hatalmasabbak— 's ennek következtében jogokat bírók által, durvaságuk 's miveletlenségükhez képest — nagyobb vagy kisebb mértékben elnyomását következteti. Innen és ilyen eredete a' rabszolgaságtól kezdve, a' polgári jogok' bírásától megfosztott állapot' többféle fokozatának.

Történjék mind ez egy személyben pontosított főhatalom' és uralkodás' elismerése mellett vagy alatt; az az, ha az álladalom monarchiai alakú: úgy a' jogokat 's hatalmat maguknak megtartott vagy kivivott ama kisebb vagy kicsiny szám, az uralkodóhoz csatolja magát, 's ez amához; 's így egymás' hatalmának kölcsönös őrjévé, biztosítékává, 's egyszersmind korlátjává válik; egymást kölcsönösen használván azoknak elnyomására, kiknek rová-

sán birják vagyis bitorolják jogaikat 's hatalmukat. E' csatlakozásnak 's e' helyzetnek szüleményei: a' kiváltságok 's privilegiumok.

Ezek' következtében lehet állítani: miszerint épen nem utóbbi és uj kor' szüleménye a' jogok' kívánása, azok utáni törekvés, vagy azoknak bírása 's őrzése. Mind ez régebben is létezett; csak hogy akkor kevesen voltak azon érzetek', vágyok' 's kívánat' részesei, most pedig sokan. Kik hajdan polgári jogaikat megtartották vagy kivívták, épen azon érzeteket 's vágyokat táplálták keblökben, szint' olly elhatározott akarattal bírtak azon jogokat illetőleg mint azok, kik most szabadszellemeüknek neveztetnek.

Épen azért csudálatos, hogy azok, kik ama keveseknek nemcsak megtartott vagy kivívtott jogaikban, hanem érzeteikben 's törekvéseikben is örököseik, 's kik ama jogokat szint' olly becsben tartják, mint azon eldődeik; most azokat, kik csak úgy éreznek 's csak azt akarják, mit am azok akartak, 's ők is éreznek 's akarnak, helytelen követelőknek 's ábrándozóknak nevezik. Csudásabb e vagy nevetségesebb, hogy a' mi jó és helyes volt, és mint ollyan jelenleg is elismertetik,

kevesekben 's kevesek számára, — az rossz és helytelen legyen sokakban, és sokak számára.

A' frank, spanyol és német aristocrazia minő nagy, 's a' fejedelmet mennyire korlátozó hatalommal birt?! Illy rendszereknek 's részint alkotmányoknak többekre vagy is a' nemzetre kiterjesztése, valódi constitutionalis létet szült volna. E' létben ha sokan és annyin részesülnek, kiknek törvényhozáshoz 's közdolgozók' folytatásáhozi járulásuk' személyes gyakorlata, épen a' szám' nagy volta miatt zavart okozó, 's tettelesen nem gyakorolható, úgy önkényt született volna a' képviseleti rendszer. És mind az egész nemzetre terjedő alkotmányos lét, mind a' képviseleti rendszer bizonyosan már régen és akkor jó vala létre, midőn ama kisebb vagy kicsiny szám polgári jogok' birását 's gyakorlatát megtartotta vagy kivivta magának; hogy ha akkor nem azon kevesekben, hanem a' nagyobb számban él, 's ki van fejlődve ama jogok' érzete, 's azok' birásának kívánata, 's elhatározott akarata.

Ezekből világos, hogy ezen polgári jogok' méltatása 's azokrai vágyás, vagy is az úgy nevezett szabadszelleme vagy liberális párt' törekvése, 's

ama világszerte terjedt elv- és tettebeli küzdés, alkotmány 's alkotmányos jogok' megtartásaért vagy szerzéseért, melly küzdés most kisebb nagyobb mértékben minden rend- és helyzetbelieket mozgásban tart: koránsem bizonyos teoriák', valami új tanok', vagy valami ingerült vágyok', vagy lázas állapot' következése, mint régebben sok más kor' szelleme volt, p. o. a' vallásos tévedések' 's vak buzgalom', vagy a' lovagiság' magasztos ábrándja 's a' t. Egyedüli oka az említett érzeteknek 's vágyoknak: a' terjedt és terjedő civilisatio; vagy is, hogy a' mit régen kevesen érzettek 's értettek, 's a' minek megkívánására keveseknél volt elhatározott akarat kifejlődve, azt most az eszmélni szokott 's gondolkodni tanult nagyobb és nagy szám, épen azon mérték- 's arányban érti, 's megkívánja, a' millyenben azon eszmélni-szokottság, gondolni- 's ítélni-tudás, többek vagy kevesebbek közt, nagyobb vagy kisebb értelmi súlyban vagyon kifejlődve; az az, a' civilisationak mennyikre kiterjedtsége, és minő fokon állásának mértéke 's aránya szerint.

Valamint a' polgári jogok' birása utáni vágyanak, 's azok' megkívánása' terjedésének, 's elter-

jedtségének oka: a' civilisatio' terjedése 's elterjedtsége, úgy a' világszertei küzdésnek, 's azon küzdés' minden következéseinek egyedüli oka: a' valódi értelmi 's erkölcsi civilisatio' hiánya. Azon erkölcsi civilisationak t. i. melly mások' velök született jogát tisztelni, semmi just és kiváltságot mások' rovására másoktól elragadva nem bitorlani, és mindenkiben az embert, 's így mindenkiben önmagát becsülni megtanít. És azon értelmi civilisationak 's kifejlettségnek, melly megtanít arra: miszerint azon jogok' birtoka bizonyos és biztos, mellyben mentől többen osztoznak; mert illyeknek védlője sok, 's ellenje kevés: és megtanít arra, hogy helyes 's igazi jogokat másokkal és sokakkal együtt birni igenis lehet,— a' nélkül, hogy ezen megosztás által azoknak becsök kisebbednék, — biztosságuk pedig épen a' feljebb érdeklött okért nő.

Illy valódi erkölcsi 's értelmi kifejlettségnek 's civilisationak azokbani hiánya, kik most másokat elnyomva, vannak jogok' 's következőleg hatalom' birtokában, okozza: hogy féltékenyen őrzik jogaiukat 's kizárólag akarnak azoknak birtokában lenni. Ezek nem akarnak abban, mi másokat

szintügy illet mint őket, azokkal önkényt osztolni; mert értelmileg nem képesek átlátására annak, miszerint bitorlott birtok soha sem biztos, 's hogy jogokat sokakkal együtt igenis lehet bátorságban birni, de sokak ellen tartósan nem, — és mert helyesség' érzete nem tudja arra birni, hogy másokat nyomni 's mások' jogait elorozni 's eltartóztatni megszünjenek.

E' féltékeny őrzése a' mások' rovására bírt vagy is bitorlott jogoknak, — a' meg átalkodottság, mellyel azoktól másokat elzárni 's eltartóztatni kívánnak, okozza a' viszálykodások' 's ellentörekvéseknek azon sok 's különböző fokait, mellyek a' fészült helyzettől a' nyilvános kitörésekig, a' polgári társaságokban léteznek. Ezen ellentörekvések 's viszálykodások, ha az eszmék' 's értelmesség' kifejlődését mozdítják is elő, — de sok szellemi 's anyagi előhaladást az erők' 's érdekek' szétosztása 's az irányok' másfelé és félrevezetése által — gátolnak; polgári 's társasági létnek jelenére szintolly kellemetlenül 's nyomasztólag hatnak, mint nyugtalan 's zavarteljes jövendőt készítenek.

De legroszabb 's legszomorúbb következése ezen küzdésnek az: miszerint alkalmat adott go-

noszárnak 's zabolátlan indulatoknak, a' helyes és illő jogok' megkivánása' zászlója alá gyülekezni, 's elcsábitottak' csoportjait gyűjteni nemes törekvés' és szabad szellem' magasztos ürügye alatt, mig társasági rend' zavargó felbontását, 's mások' vagyionja' háborgatását czélozzák, 's a' nagyravágyás' és kapzsiság' mindennemű szörnyeinek áldoznak.

Mind ezen káros és rút kinövéseit a' jogok utáni törekvésnek, mind egyáltalában a' mostani elvekközi 's elvekerti tusákat, szabadszellelem 's kizáró bitorlasközi minden mozgalmak- 's vivásokat, a' népek 's tömegek közt állítólag elterjedt nyugtalansági viszketegnek tulajdonítani 's minden, azon mozgalmak' küzdéséből eredő társasági 's polgári kórjelekért, 's lázas állapotért, a' szabadszellemeiket hibáztatni: merő rágalom. Panasznak 's követelésnek, 's mind annak, mi abból foly, oka nem az, ki követel és panaszol; hanem az, ki elorozása vagy eltartóztatása által követelésre, 's helytelensége által panaszra ad alkalmat.

Egy más szint' illy alaptalan rágalom az, hogy a' fejedelmek 's uralkodók lennének a' népek' elnyomottságának okai. Fejedelmek, akár Isten' kegyelméből, akár nép' akaratjából' folyónak képzeltessék 's

állittassék is hatalmuk: valamint jót, úgy roszt is sohasem tehetnek alattvalóik' segedelme nélkül. Legszebb, legnemesebb törekvéseik is jámbor óhajtások' és siker nélküli iparkodás' körében maradnak, 's páráként enyésznek; 's bár legvadabb indulat, legbűnösebb törekvés vezérelné is lépéseiket, magában enyésznek, 's magát emésztene roszaságuk; 's ártalom nélkül forna ki dühök, ha mind arra, t. i. a' jóra, mind erre, t. i. a' gonoszra, alattvalóik közt nem találnának eszközöket. Rosz fejedelem csak roszt polgárok által 's- közt létezhetik. A' nemzet' sorai közül támadnak azon elvetemedettek, kik szennyes czélokért, polgártársaik' elnyomása' eszközeivé alacsonyítják magukat. Ellenben ha léteznék olly nemzet, melly közt roszt czimborát, még pedig sokat ne lehetne találni (mert sok — részint erő, részint gyengeség miáni rosztak kell szövetkezni 's együtt munkálni, hogy sokakat elnyomva tartani, és sokak fölött zsarnokoskodni képesek legyenek), illy nemzetnek bár minő szörnyet adna is a' sors uralkodóul, legszűkebb házi 's családi körén kívül, rosztasága nyom 's ártalom nélkül maradna. De fájdalom! örökké találkoztak 's találkoznak elegen, kik uralkodók-

nak gyengeségeit vagy hibás hajlamait, önhasznukra fordítva, azokat táplálják; nem rajtuk mulik, ha a' legundokabb bünökké nem növelik; csak hogy azok által fedezve vagy segítve bünös vágyaikat kielégíthessék 's hatalmukat üzhessék. Ezen felekezet igenis az, 's nem maguk a' fejedelmek és uralkodók, melly eleitől fogva mások' jogai' elrabolását 's eltartóztatását üzte és üzi.

A' jogok' egyedárusai, vagy is a' jogból-kizárók legfőbb okai mind az uralkodói hatalommal visszaéléseknek mind pedig azon rázkodásoknak, 's már is létező nagy, 's létezendő még nagyobb bajoknak, mellyek köztök 's a' jogaikat követelők-közti tusáknak következései. Más felől pedig ugyan ők a' vagyonosokat, ha különben polgári helyzetőknél vagy talán nézeteiknél fogva sem lennének a' jogokból kizárás' 's tespedés felekezetéhez tartozók, vagyonjok' érdeke s' ahozi ragaszkodásuk által pártjokhoz vonják. Mi mind kettő már is nagy mértékben sikerült. Főként a' második annyira, miszerint épen ezen illy móddal elijesztett vagyonosokban van a' jogokból kizárók' felekezetének valamint az egyedül ezen felekezet által létben tartott absolutismusnak is, legfőbb istápjja. Vagyonosság,

's általában anyagi jólét embernek, kiben élvezési vágy annyira természetes 's hatalmas ösztön, olly kedves 's annyira drága, miszerint ha csak annyi személyes joggal bir, mi vagyona birtokát biztosítja, 's ha még ennyivel nem bir is, csak hogy anyagi jólétben részesüljön; ha szinte annak birtok vagy használata más' önkényétől függő 's jövődjé kétséges is; — polgári 's nemzeti jogok' birtokát vagy felejteni, vagy nélkülözni kész: félvén azok' megszerzésének merénye által, vagyonát 's anyagi jóléte élvezését vcszedelmeztetni.

Valamint ezen félelem legtöbb proselytát csinál, 's legtöbbeket gyűjt a' jelen állapot' fentartásának, 's a' tespedésnek zászlói alá: ugy anyagi jólét az, miben szellemi jóléte gyakran belefűlasztatik.

Igaz, az úgy nevezett liberalis vagy jogkövetelő párt közt nagy a' vagyontalanok' száma, mi részint jogoktól elzárttságuknak következése. Vagyontalanság szabály szerint épen nem teszen a' szabadszellemü párthoz hajlandóbbá, mint az absolutismushoz, — sőt az absolutismusnak, 's átaljában a' hatalommal biróknak több módjuk van vagyontalanokat eszközül céljaikra megvásárolni. Azon positiv javak, mellyeket ezek adhatnak, épen azok,

mik nélkül a' vagyontalanok szükölködnek', 's mik — mint készek és mindjárt használhatók — csábítóbbak mint az, mit a' szabadszellemü párt nyújthat, t. i. jogok' birásának kilátását, mi csak távoli remény; 's mi valósulva is csak közvetve segíthet szenvedő vagy szorult állapotjukon. Vagyontalanság koránsem criterionja sem jogkövetelésnek, sem szabadszellemnek; de természetes, hogy a' vagyontalanok 's már annál fogva gyengék 's hatalom nélküliek, leginkább szoktak emberi 's polgári jogoktól megfosztva, vagy azoktól elzárva lenni. Illyenek, ha szabadszellemü párthoz tartoznak — melly a' jogkövetelők'pártja — attól van, mivel jogokkal nem bírnak, 's azon párttal együtt követelik azokat; nem pedig attól, mivel vagyonuk nincs; mert azon pártnak célja, t. i. a' mindenkit megillető jogok' megszerzése vagyont még nem ad, csak annak bírása' lehetőségét, 's arra némi hihetőséget nyújt.

Tagadhatlan, miszerint szabadszellemü párt közt — fájdalom! — sok vagyon, ki vagy elcsábítva, vagy öngonoszsága által, valóban ellensége a' vagyonosoknak; 's nem a' hatalmasokkal jogaikban, hanem a' vagyonosokkal vagyonukban szeretnének 's akarnának osztozni; vagy is inkább azt amazok-

tól elrabolni. Nincs a' jogkövetelésnek, jó értelembeni szabadszellemlnek, 's alkotmányos szabadságnak nagyobb 's veszélyesb ellensége ezen nyomorultaknál. Szent kötelessége azért minden valóban szabadszellemlnek, az elcsábitottakat felvilágosítani : miszerint minden vagyon szent és sérthetlen, miszerint csak vagyon-nem-birhatás sérelmes állapot; de azzali nembirás semmi követelésre nem szabadít fel; és sem ez sem a' másik, vagyonosok elleni lépésekre 's vagyonuk utáni törekvésre koránsem jogosít. Szent kötelessége továbbá minden valóban szabadszellemlnek: a' nem joghanem vagyon-követelőket, 's az ellen törekvőket,— főként pedig azon csábitókat, kik a' nagy tömeget veszélyes tévedésbe vivén gonosz céljaikra kívánják használni, maguktól távol tartani; azokkal semmi tekintetben 's célból nem czimborálni, bűnös merényeik ellen elszántan munkálni; 's a' kormányoknak ezek és minden rendbontók elleni igyekezetét elősegíteni és sikeresíteni. Szent kötelessége végre az igazság' minden barátjának a' vagyonosokat felvilágosítani 's meggyőzni arról, hogy jogokat követelők 's valóban szabadszellemlük minden

jogot, következésképp azoknak egy főbbikét, t. i. vagyon-birása' jogát vallásosan tisztelik.

Bár a' jogokat kizárólag bírók' felekezete már mentől előbb elérné az értelmi 's erkölcsi civilizatio' azon fokát, mellyen megszűnnék felőle igaz lenni az, mi saját kárára 's annyi bajt okozva eddig igaz volt: hogy t. i. sem felejteni sem tanulni nem képes! Bár tudná már valahára felejteni, sokáig ízlelt édességét bitorlásainak, 's mások' rovására élvezett kényelmének! Bár tudná megtanulni, hogy azon bitorlások' további élvezhetésének már lejárt ideje; hogy erkölcsileg nem szabad 's kárhozatos bűn, embert, szabadság' 's jogok' birására termettet, elnyomva tartani, 's így sérteni emberi méltóságát, mellynek nem-bántása 's tiszteletben tartása erkölcsi szoros kötelesség; hogy elorozások közt, mellynek különben vétke-től 's szégyenétől undorodnak, 's minek csak gyanúja' szennyét is bizonynyal magukon nem tűrnék, elorozások közt — mondom — jogok' elorozásánál, 's az elorozott jogok' makacs eltartóztatásánál nagyobb 's vétkesebb nem lehet; mert sokkal kevesebbé fájdalmas és káros, ha valakiről vagyonából oroz-

nak el — miért pedig az elorozó nagyon és méltán lakol, — mint ha azt orozzák 's tartoztatják el tőle, mi anyagi birtokánál sokkal drágább, de minek anyagi birtokára 's hogylétére is olly nagy befolyása van, t. i. emberi 's polgári jogait. Bár tanulnák meg, miszerint eleven vágyokat 's ohajtásokat is másokban elfojtani, 's betöltésök nélkül enyésztetni nagyon bajos; de jogok érzetéből származott 's a' vágyok legélénkebbjei által táplált követelések, kielégítetlen soha sem szűnnek meg. Azokat eloltani akarni kába törekvés; kiirtani pedig nem lehet: mind azon vágyok' gyökereit az emberi kebelből csak az étellel együtt lehet kiszakítani. Erőszakos elfojtásuk- 's elnyomásukra intézett minden törekvés, olly ellentállást, 's ennek következtében olly küzdést szül, melly a' felek' akármelyikére is hozhat, de sokkal nagyobb hihetőséggel a' kisebb számból állóra hozand végveszélyt.

A' két párt közül valamelyiknek teljes legyöztét, 's a' másiknak tartós diadalát le inkább számszerinti növekedése vagy fogyása,- 's értelmilegi előhaladása vagy elmaradása okozhatja 's feltételezi. Már lássuk ezeknek jövendője, egyik mint másik félre alkalmazva, mikint mutatkozik. A'

jogeltartóztatók serege, körükbe felveendőök vagy is joggal felruházandók által növekedhetik; ily növekedés pedig csak ideiglenes vesztese a' jogkövetelők' tömegének; mert eddig jogtalanoknak joggali felruházása már magában diadala az elvnek és ügynek, 's ha jelenre azok által a' jogkövetelők sorai ritkúlnak is, de a' jogbólkizárók, ily szaporodás által csak akkor nőnének a' másik fél fejére, ha számuk amazokét nemcsak elérné, sőt jóval felülmúlná. Igen de midőn ez megtörténnék, akkor látván a' joggal bírók, hogy sokan 's a' nagyobb szám együtt birhat és bír jogokat, a' nélkül, hogy azok az osztály által vesztenének, 's élvezésök izetlenednék; nem lesznek idegenek, önjogaik feláldozása vagy gyengítése nélkül, részeltetni azokban a' többieket is; a' kevesektől nem gondolván félhetni, a' féltékenység is szünend, melly jogokbani osztályt illetőleg abból is ered, 's átalkodottságig az által is nő, mivel — ámbár fogalmilag véve mindenkor 's tényleg is többnyire hibásan — attól félnek, miszerint az osztályban csak szerep változand, 's ők válnak elnyomottakká; 's hogy kik jogokat követelnek, nem velők együtt, hanem felöttök fogják azokat bírni. Ér-

telmilen fejlett, 's fejlődésében nyomás által nem akadályozott többségben erkölcsi érzet is inkább fejlődik, hogysen a' kisebb szám elnyomása helytelennek el ne ismertetnék, 's azt mintegy ne általáná. Apadni ellenben a' jogból kizárók' serege kétségtelenül fog, 's apad is naponkint. Világszerte 's hazánkban is legszebb diadal, mit örök igazság, ész és erkölcs által kivivott, az: miszerint a' kiváltságosok' 's szabadalmások' osztályából annyin támadtak és támadnak, kik emberi 's polgári jogokban, mindenkinek illő részesülését lelkesen pártolják; kik valamint korlátlan uralkodó 's uralkodás által az egyesek és nemzet jogai elnyomása — 's valamint némellyeknél akár születés akár hivatal következtébeni korlátlan hatalma 's önkénye ellen, elszántan vívnak; ugy fennálló törvényeket, 's mindenkinek ennek oltalma alatti személyi 's birtoki jogát, és a' társasági rendet és csendet szint' olly sérthetlennel tartják 's mélyen tisztelik, mint az uralkodó' 's kormány' törvényes hatalmát, mellynek hiven hódolnak: — vagy is igazi szabad szelleműek.

Másfelől a' jogkövetelők száma' öntudatraébredés általi növekedését, csak a' civilisatio' terje-

désének 's mindenfelé harapodzásának sikerülő megakadályozása gátolhatná meg. De a' civilisatio' roppant folyama gátot nem tűr; 's halad hatalmas árja, szétzuzván mind azon akadályokat, mellyeket fortély 's erőszak újtába állít. Mind ezen gátok 's akadályok erónélküliek; 's a' hatalmas folyam kigúnyolandja az ellene tett erőlködéseket, mind addig, mig sajtó 's gőzerőmívek — az érzetek 's gondolatok' közlekedés általi terjedésének e' leg-hatalmasabb eszközei — mellyek a' szabad szellemnek mind meg annyi alkotó gépei 's gyárai, semmivé nem tétetnek 'a szét nem romboltatnak, és a' világra az egykori lomha sötétség 's durva butaság a' pokolból, hová azt az isten' mennyei ajandéka, az ész úzte, vissza nem idéztetik. De épen ezen menny' szülöttje, az ész áll a' tudás' és ismeret' lángfegyverével őrt, soha is a' sötétség' 's butaság' szörnyei' visszatértét meg nem engedendő.

A' jogkövetelők 's jograblók, vagy eltartóztatók közti küzdés, az egyik fél engedékenysége által szelidülni, vagy makacssága-szülte visszahatás által mérgesedni fog; 's dülő harcczá válhatik, az egyik párt megátalkodottsága- 's a' másiknak helytelen túlzása mián.

Ezen hihetősen— még századokig tartó harcban, lehet, hogy a' szabadszellem nem csak egyes ütközeteket vesztend, sőt sokhelyt is húzamosbig tartólag elnyomottnak 's legyőzöttnek fog látszani; de újra új és növekedett erőben támadand fel; 's így bár mi hosszas és makacs leend is a' közte 's ellenfele közti harc, de diadala bizonyos.

Ezek szerint, a' terjedő civilisatio által okozott 's feltételezett terjedése a' jogkövetelésnek, vagyis az alkotmányos lét utáni törekvéseknek a' civilisatióval 's értelmi fejlődéssel egyenlő lépteket tartand, és azzal párhuzamos menete leend.

A' látottak szerinti lévén származata 's tápláléka az annyira terjedt, 's naponkint inkább terjedő jogkövetelésnek, 's polgári alkotmány utáni törekvésnek, a' kornak ezen szelleme — mint már említve volt, nem rögtönzött 's nem időszakos vagy mulékony indulatok által előidézett lázas állapot hanem maradandó; mert nem-mulékony — 's Európa' népességével már elválhatlanul összeszőtt civilisatióban 's értelmi fejlődésben van gyökerelve. Ennek következtében, ezen korszellem, t. i. alkotmányos léteir törekvés, létezni is fog mind addig, míg a' jogokat jogszerint követe-

lők' szent ügye mindenütt diadalinnepét tartandja.

Mennyiben fog ez békés úton 's mennyiben rázkódások közt bekövetkezni: az, a' nemzetek' civilisatiói fokozatán kívül, annyi véletlen nagy és kicsiny események által lévén feltételezve, a' kétes jövőendő leple alatt rejlik. Emberek' gyengesége, 's részint gonoszága is, koránsem engedi reményleni, miszerint egyedül az örök igazság követelésének engedő ész 's erkölcsi érzet által vivatnának ki a' nemzetek' 's egyesek' jogai; 's ezen egyesek' polgári jogainak mindenkire illő arányban, 's törvények' és társadalmi rend' 's biztosság' oltalma alatti terjedése. De másfelől az értelem 's helyesség terjedtebb, 's több nemes kebel ver az igazság' 's méltányosság' szent ügyétől áthatva, 's több elfogulatlan fő 's belátás létezik: hogysesem az egyik fél' féltékeny önzése, 's a' másik részrőlitülőz hév' 's törekvések' következtében előidézett ingerült ellenhatás, 'a keseredett harc, lehetne 's maradhatna fő jelleme és sorsa jelen 's jövő korunknak. Adja az ég, hogy ez átalakulási küzdés mentől békésebb 's rendet nem bontó úton folyjon 's mentől kevesebb ideig tartson.

Polgári jogok utáni ezen törekvés, egy rokon 's vele szoros kapcsolatban álló érzetet fejtett 's erősített hatalmas szellemmé: t. i. a' nemzeti érzetet. Alkotmányos létnek, 's az által és annak oltalma alatti jogok' birásának nemzetiség kétség kívül legfőbb tényezője. Ez azon kötelem, melly a' társadalom' tagjait leginkább csatolja egymáshoz, 's rokonokká teszi. Alkotmányhozi hiveség, buzgóság, 's jogokhozi ragaszkodás inkább az ész', nemzetiséghezi vonzalom pedig inkább a' sziv' szüleménye; azért amaz szilárd elszántságot 's munkás kitűrést szűl; de magasztos érzetet 's tetteket, valamint tulzást, ábrándot, 's tévedést is gyakrabban fog nemzetiség' érzete idézni elő. A' nemzeti érzés, a' hazaszeretetnek — mondhatni — poésise. Ha egy honban, 's egy alkotmány alatt többféle nemzetek vannak: azért is szerencsétlenség, mivel a' sziv vonzalmának tárgya különböző lévén, csak az ész 's fontolás talál az alkotmányban, 's polgári 's társadalmi közös-létben gyűlpontot; de az érzelem meg van oszolva.

Nemzeti hiv 's buzgó érzet, bár minő hasznos, üdvös, sőt elkerülhetlen legyen is alkotmányos hon' kifejlődésére, emelkedésére, 's léte' bizto-

sítására; de még is polgári állodalomban nem fő cél, hanem a' fő célnak, t. i. a' szellemi 's anyagi jólét' mentől inkább kifejtésének, biztosításának, 's mentől többekre kiterjesztésének alá rendelt cél, 's arra fő eszköz. Nemzeti, bár minő buzgó 's mélyen gyökerezett érzet mellett, hon, mellyben az egésznek vagy egyeseknek jogai el vannak nyomva; melly értelmileg tesped, anyagilag sinlódik: sem nagy, sem boldog. Illy állapot pedig létezhetik: ha hogy hibás institutiók, visszaélések, 's bitorlás nehézkednek rajta.

Igaz, illy szomorú helyzetben, ha nemzeti érzet sem létezik, nincs menekvés: nincs illy boldogtalan honnak jövődjé. Nemzetiség' fejlődése, annak közzé 's hatalmassá vált érzete az: miben az erők leginkább pontosúlhatnak, 's edződhetnek jobb polgári lét' kivívására. Ez bizonyosága annak, de csak is annak: miszerint nemzetiség legfőbb 's nélkülözhetlen eszköz. De nem kevesen vannak, kik hajlandók, a' nemzetiséget nem alárendelt cél, 's fő eszköz; — hanem fő- 's egyedüli cél gyanánt tekinteni; 's annak polgári jólétet, szellemi 's anyagi kifejlődést, alkotmányos kedvező viszonyokat feláldozni. Ez nagy, 's veszélyt okoz-

ható tévedés. Nem lehet eléggé figyelni, 's figyelmeztetni ezen tévedéstől gondos ovakodásra. És sehol sem szükségesebb erre figyelni, 's figyelmeztetni, mint honunkban, hol épen ezen tévedés játszik a' szláv 's illyr mozgalmak közt fő szerepet.

Az alkotmányos- 's jogokat-bíró létre törekvés' kora, csak hamar szülvén 's fejtven ki, mint részint következményét, főként pedig fő eszközét 's létfeltételét: a' nemzeti érzetet; ez annyira terjedt 's öregedett, miszerint jelen időszakunkat, méltán lehet: a' nemzetiségek' korának nevezni.

A' világ' eseményei is nem kis befolyással voltak e' szellem kifejtésére; valamint ez is, amazok' alakulására.

A' francia forrongás' felséges és undok adaktoktól egyenlőn hemzsegő mentében, a' francia nép nemzetül lépett fel. A' nagy nemzet' neve volt a' szabadság' képzete mellett azon istenség, vagy bálvány, mellynek vérét áldozta; 's mellynek magasztos érzete harczaira kísérte, 's diadalra ragadta. Nemzetül osztoztak ezen elragadtatásban: a' belga, 's hollandus. Nemzeti érzet ébredt fel az olaszföld lakosiban; 's régi nagyság' 's dicső eldődök' emlékezetét idézte elő. Frankhonban, később

a' dicsőség,— mi e' nemzetnek különben is bálványa — nemzeti érzetét 's büszkeségét gazdagon táplálván, képes volt darab időre az alkotmányos szellemet háttérbe nyomni. Ugyanezt tették a' háború' balesetei, nyomorja, 's létet fenyegető veszélye azon nemzeteknél, kiknek seregeit 's részint országait is legyőzte 's meghódította a' diadalról diadalra repülő francia sas.

A' forrongások' következtében fenyegetett, vagy meggyőzött országokban, nemzetiségöket hitték és érzették a' nemzetek megtámadva, fenyegetve és sértve. Az angolnak különben is szilárd nemzeti érzete, a' francziávali surlódásban, 's az elleni régi gyűlölet' öregbedésében új táplálatot nyert. A' spanyolt, nemzetisége melletti buzgalma edzette képessé: a' hadak oriásának sikerrel állani ellent. Németországnak nemzeti 's polgári életmívektől megfosztott fiai, sokáig szörszálhasogató bölcselkedésben izzadták ki erejüket; 's polgári szétdaraboltságukban, nemzeti érzetök is szunnyadni kezdett; de midőn Gallia' győzelmi szekérének robaja felrázta álmukból, 's látni s érezni kezdék szégyenét lealázott nemzetiségöknek: szép és nagy iránt fogékony kebleikben,

magasztos lelkesedéssé vált, 's minden kar- és korbelenben lánggra gyúladott a' nemzeti érzet. Harczbeli balsors által ez érzet évekig letartva, de nyomás által még izmosodva élt; míg ama sors fordultával, 's az uralkodás által is lelkesítés, buzdítás, 's szép ígéretek' legélénkebb tárogatójával felhíva, 's legnagyobb polczára emelve, fényes diadalt vívott ki.

Ez alatt, nemzeti érzet – előidézte harczkiáltás harsogott végig az észak' jégmezején: a' Rurik' fiai buzdítottak csatára; 's a' Rurik' fiai nemzetiségök mellett vívtak, és győztek.

A' nagy nemzet' óriásán, vett győzelemnek ünnepét évekig ülték a' nemzetek. Ez érzet sokáig pótolta előttök a' valódi nyereség' hézagát. E' diadal' mámora szűnván, érezni kezdék csalódásukat 's tévedésöket. Az alkotmányos szellem új erőre kapott, 's addig nem ismert terjedtségre nőtt; 's az azutáni törekvés, vérrel vásárolt ahozi újabb joga' érzetében szilárdulva, világszerte élénk mozgást okozott.

Karöltve 's egymást táplálva növekedett 's fejlődött ezzel a' nemzeti érzet. Közösen túrt, 's élvezett bal- 's szerencsés események, 's közös

eldődök' emlékei idéztettek elő. Ezek, 's a' vér-'s nyelvbeli rokonságok' természetes és erős kötelekei mind inkább kezdték visszanyerni 's bírni hatalmukat. Milliók' keblében hő és elolthatlan vágygá vált elhanyagolt vagy elnyomott nemzeti-séget kivívni, 's az eldaraboltakat egyesíteni; 's nemes törekvéssel jelelték ki magokat a' legnemesebbek, nemzetiségök' művelése' 's öregbitése' szent ügyében.

Magasztos elszántságot fejtett ki a' vad iga alatt nyögő és sinlődő görög nemzet. Nemzeti érzete élesztette fel olly sok század óta élet nélkül sorvadó nemzeti jogait; 's nemzeti érzete fuvalt életet a' holtan fekvő, már sorvadó nemzeti testbe. Óskora hősei' 's egykori nagysága' szent emlékezete, nemzeti érzetét felséges tettek 's áldozatok forrásává szentelte. — Nemzetiség' érzete volt legfőbb oka 's eszköze: Belgium' külön országgá alakulásának. Nemzetiségehez buzgalom, 's annak jogaival együtti sérelmei 's veszélye, ragadta vagy is tévesztette a' lengyel nemzetet kora 's szerencsétlen időbeni halálos harczába.

Illy nemzeti diadalok, 's illy nemzeti veszély,

ujabb táplálékul szolgáltak az ébredt, 's már élénk forrásban levő nemzetiségeknek. Azon diadal és siker, mit helyenkint nemzetiségek, lelkesedés' 's elszántság' következésében maguknak kivívtak, serkentő 's buzdító példakint bár minő hatással voltak is; de még sokkal nagyobb hatást gyakorlott az említett nemzeti vész, t. i. a' hős lengyel nemzet' botrányos letiprása. Mind azon erőszakok, mind azon polgári 's családi legszen-
tebb viszonyokat véres kezekkel feldúló, gúnnyal vegyített megtámadásai a' nemzetiségnek, mellyek mint vad és fortélyos zsarnokság', 's mesterkéltnél kínzás' remekjei, ama szerencsétlen nemzet ellen elkövetettek: visszahatás erejénél fogva, nemcsak a' lengyel nemzetet kapcsolta még szorosabban, 's elválhatlanúl rongált nemzetisége' drága maradványaihoz; hanem más minden, 's főként a' lengyelrel vérségileg rokon nemzetekre 's népekre, nemzeti érzetöket szilárdítva hatott.

A' szláv eredetű, 's Európában részint együtt, részint elszórva, 's olly nagy számban létező népekre is: a' nemzetiségek' ezen kora nem kevesebbé fuvallta érzésre 's tette élesztő lehelle-tét mint más nemzetekre. 'S hol volt 's lehetett

több éledhető anyag, mint e' roppant számú, annyi emlékezettel dús, olly szomorú jelenű, 's annyi -féle, 's annyikép elnyomott helyzetű néptörzsökben?

E' néptörzsökben nemzeti érzet, az említett időszak előtt, már jóval ébredt 's terjedett; vagy is inkább ébresztetett 's terjesztetett. A' szláv nemzeti érzetben, 's azon sympathiákban, az orosz kormány nagy czélokra 's bizonyos sikerrel használható anyagot ismert meg. Ezen anyag' elkészítésében 's felhasználásában, azon eleitől fogva vaskövetkezetességgel gyakorlott politicáját követte: miszerint használatlan soha is alkalmat el nem szalaszt; 's többet titokban mint nyilván halad, lassu de biztos léptekkel. Hogy mikint 's mire szándéka ezen anyagot használni, kiviláglik: a' „minden oroszok czárja” czimből is; a' „minden orosz” alatt, ő minden szlávot értvén. Tisztán érthető magyarázatát adta ennek Miklós czár Warsóban mondott borzasztó beszédének ezen szavaiban: „Nem vagytok többé lengyelek, hanem szlávok, az oroszok testvérei. Úgy szólok hozzátok, mint minden oroszok czárja: nem sokára többi szláv rokonaitokhoz is úgy fogok szólni, mint minden eredeti birtokaink' ura.

Ismerjétek meg Oroszország' dicsvágyának 's az enyimnek valódi irányát! Birodalmam magában hordja jövő nagysága' csiráját."

Több más országokban sem lesznek, már régtől fogva az orosz emissariusok ismeretlenek; de honunkban kevesen lehetnek, kik ne tudnák, miszerint már emberemlékezet óta, a' szláv, görög, és oláh népességet, mennyi orosz megbízott 's küldött, részint idegen, részint honbeli, 's jellelesen a' nevezett hit- 's nemzetbeli papok közül mennyin csábitották 's bujtogatták. Kormányunknak is gyakran felidézte e' mind inkább öregedő körülmény figyelmét, 's gátló közbejöttét. De mind e' mellett is a' titkos ármány annyira sikerült, a' nemzeti 's vallásbeli rokonság annyira ébresztetett: miszerint a' szláv, görög, és oláh köznépek nagyobb része, az orosz czár' személyében tiszteli császáriját; ettől várnak 's reménylnek ezek, 's Oroszország felé vannak vágyaik 's epedő szemek fordítva. Ezen orosz propaganda a' többi szlávlakta országokban is nem kevés sikerrel űzte mesterségét. A' kitűzött irány és cél volt: gyengíteni az álladalmakat 's azoknak kormányait, hol szlávok laknak, az által, hogy ezeket azoktól

elidegenítse 's roppanttá erősítse az orosz kormány' hatalmát az által, hogy azon álladalmakban a' tömeg közt nagy 's intésire váró olly erőt alkotott, melly ellenségesség' kitörése' esetében külső megtámadásával összemunkáljon; vagy talán azt azon országok' feldulására szükségfelettivé is tegye. Olly forma viszonyt szerzett magának ez által az érdeklött országokra nézve, millyen van egy hatalmasság' váraira azon más hatalmasságnak, melly ama várakban a' vár' népe közt nagy párttal bir, — olyannal, melly a' vár' feladására, vagy a' védsegreg' 's parancsnokok' lekonzolására kész, 's arra csak az alkalmat 's amannak intését várja.

Ezen orosz-szláv propaganda munkálatait polgári 's hadi minden helyzet- és sorsbeliekre kiterjesztette, 's nem kevés mind ezek közt — nagyobbára ennek következtében — az orosz kormányhoz szítók' száma.

A' világesemények, — ezekből kifejlett korszellem— 's részint az említett orosz-propaganda által is feléledt 's erősödött nemzeti érzete a' szláv népeknek 's nemzeteknek; 's a' lengyel forradalom — annak hősi folyama — gyászos vége — 's még gyászosabb következései által, új, az eddigiéknél na-

gyobb, de egyszersmind az eddigi impulsusok' egy részétől különböző impulsust kapott; 's annak következtében új fordulatot vett.

Ezen impulsus részint azon nemzeti sympathiák- 's meleg részvétől eredett, melyet azon hős nemzet' szerencsétlensége, — az ellen elkövetett erőszakok, 's folyvásti kegyetlen nyomás gerjesztett; de még nagyobb és sikeresebb hatású volt azon körülmény, miszerint a' legyőzött lengyel nemzet' részint hontalan vándorokká vált fiai, hazájuk szent ügyére nézve legfőbb — vagy is inkább egyedüli reményöket a' szláv népeknek nemzeti érzése' — 's ezzel együtt nemzeti 's alkotmányos lét utáni vágyra ébresztésében látták. Reményltek, hogy ha e' roppant testbe nemzeti érzet- s' főként nemzeti és alkotmányos lét utáni vágy által, közös — és élénk életet fuvallhatnak, ebben találandnak olly támaszt, olly segédet mellyel saját nemzeti létöket kivívhatják.

Ezen hit' 's nézet' következtében sokan munkáltak közre, lépések tétettek, társaságok alakultak, 's létre jött egy nagyon elágazott- 's messze számító propaganda, mellynek fő honja

's gyűlpontja Frankhon lett; honnan az minden szlávok közé terjedett 's ágazott el.

Ezen propaganda nagyon különbözött 's különbözik kitűzött céljában, színében, 's vallo-
másában, a' feljebb említett, régebben keletke-
zett orosz propagandától. De mégis e' kettő
egyik a' másiknak kezére játszott és játszik.
Ez utóbbi bizonytal a' nélkül, hogy tudta volna
és sejditené; amaz pedig nagyon is tudva, de
minden esetre merész- 's lehet, hogy magát kocz-
kázató számítással.

A' szabadszellemeű — vagy is jobban nevezve
forradalmi szellemeű propagandának cél-
ja 's törekvése nem kisebb, mint azon kormányok-
nak, mellyek — hitök szerint, 's részint valóban
is — szláv népeket elnyomva tartanak, u. m. az
Orosz - Török - Austriai - s' Poroszbirodalomnak
szétrombolása 's felforgatása. Ezen határtalan kor-
mányu országok' széttört trónjai' 's feldúlt álladal-
mai' romjain, saját nemzetiségöket méltó polgári
's alkotmányos létre akarják emelni. Egy roppant
szláv köztársaság' — vagy foederativ monarchiák',
avagy apróbb köztársaságok' eszméje lett azon bál-

vány, mellynek milliók áldozák fohászaikat, készek azért szívök vérét is áldozni.

Ama másik propaganda — mellyet orosz-szlávnak nevezénk — céljában 's nézeteiben bár mennyire különbözzék is ettől; de jól tudván, miszerint „határtalan kormány” „az alatti egyetemi világ-monarchia”, annyival is inkább a' „kancsuka” nem olly címek, mellyek századunkban nagyon csábító erővel bírnának: e' címet nem igen tűzi ki. Saját bár mennyire különböző áruját, ama cím alatt szerzi el, ama cím alatt űzi dugárusságát 's csábítását. A' minden kormányok' leghatártalanabb- 's legönkényiebbike, vagy annak pártolói, nem csak hogy a' szabadszellembeni — 's tehát vele leghomlokegyenestebb ellenkező irányú 's jellemű, sőt forrongásokat célzó — ama másik propaganda ellen fel nem lépnek, azt legalább önbirtokain kívül nemcsak nem üldözi, sőt pártolja 's messze elágazott munkálatait elősegíti. A' forradalmi szláv propaganda pedig az olly veszélyesek kikiáltott- 's annyira üldözött francia propagandától legkisebbnyire sem különbözik; 's azal nem csak egy elvű 's szellemű, de közös munkásságú is. Sőt az amannál külnemzetekre nézve

annyival veszélyesebb, mennyivel inkább lehet 's kell titkos és kebelbeni, mint idegen ellenségtől félni. A' francia propaganda ennél annyival is kevesebbé fenyegető, mivel ha szabadszellemtől alkotmányoslét 's jogok' szerzése' kilátása 's ígérete által szint' olly képes is magához édesgetni 's csábítani, mint a' szláv szabadszellemtől propaganda; de nincs előtte egy biztos és hatalmas út nyitva, melly a' másik előtt tárva van: a' francia szabadság' apostolai t. i. csak a' divatos szabadság felőli vérmes remények' 's kilátások' syrén hangjával csábíthatnak, 's találhatnak rokonérzetekre; de az ezeknél még hatalmasabb nemzeti érzetekben rokonságra nem találhatnak. És így minő csábesszökökkel a' frank propaganda bír, 's mellyek által az hathat, 's mi mián az félelmes lehet; mind azzal a' szláv szint' úgy bír, 's azért épen úgy hathat, 's nem kevesebbé félelmes: egy nagy csábesszökökkel pedig többel bír, t. i. a' nemzetiség' olly hatalmas erőket rejtő érzetérei hatással; 's ennyivel minden szláv rokonságú nemzetekre nagyobb hatású, 's illy országokra nézve félelmesebb.

Az említett két hatalmas rugónak, u. m. az alkotmányos elvek' 's szabadszellemtől, — másfelől pe-

dig a' nemzeti érzet- 's lelkesedésnek mozgásba-
 tétele által, lett a' szláv propaganda képes min-
 den országokban, hol csak szlávok nagyobb vagy
 kisebb számban laknak, olly sok proselytát csinálni,—
 a' társadalom minden felekezetei közt elágazni, 's
 azokat titkosan egyesítő 's munkáló vonalaival
 aláásni. És lett képes a' legkülönbözőbb érzetű-
 's nézetűeket magához hódítani: szabadszellelem tü-
 zétől épen nem hevülő 's nem kevés meredt ari-
 stocrata 's absolutista — de ollyan, kinek keblét
 nemzete 's nemzetisége iránti forró érzet dagasztja —
 kész ahoz állani, 's baráti és segéd kezet nyujta-
 ni azon szövetségnek 's együtt munkálni azzal; melly-
 nek pedig valódi és fő célja: a' nemzetiség mel-
 let szabadszellelem terjesztése, — 's az aristocratiának
 szint' úgy, mint az absolutismusnak eltörlése.
 Másfelől pedig, sok valódi szabadszellelemű szint'
 ugy, mint legtúlzóbb republicanus, 's — fájda-
 lom — igen sok hazáját forrón imádó lengyel van,
 ki e' szláv szövetkezés- 's törekvéseknek buzgó és
 munkás tagja; attól reménylven a' szabadságnak egész
 Európára leendő viradását, 's Lengyelország' újjá-
 születését. Feledik ezek vagy nem látják, misze-
 rint ugyanezen szövetkezés és mozgalmak, nagy-

részint épen a ' szabadság' 's azon nemzet' legfőbb ellenségeitől jönnek; 's miszerint azon törekvéseknek, minden hihetőség szerint gyümölcseit azok szedendik.

Eredményre nézve a' tényező erőn kívül legtöbb függ attól, hogy azon erő mennyi és minő fogékonyságú tárgyra hat. A' szláv mozgalmakat tekintve, a' nemzeti hasonszenv' 's lelkesedés' erejének hatása és sikere azért lehet nagy, 's azért kell eredményének nagynak lenni, mivel olly felette nagy szám, olly hatalmas tömeg az mellyre hathat; és mivel e' nagy szám, e' tömeg, a' multnak emléke- 's mutatkozó jövődjé által, azon hatásra a' legnagyobb fogékonysággal bír.

Hatvannégy millióra lehet az Európában létező szlávok' számát tenni. És e' 64 millió sehol- 's egyetlenegy, mint szláv, szabadon és függetlenül létező nemzetet 's álladalmat sem alkot; mert a' muszka határtalan kormány' önkény-járma alatt tartott milliókat, ilyennek csakugyan nevezni nem lehet.

Elszórva ugyan, de mégis nagy — igen nagy tömegekben együtt léteznek a' szlávok, Európának délkeleti szélétől a' távol északig átvonúlva. 'S e' nagy tömegek emberi jogaikban is sokhelyt, pol-

gáriakban is többnyire, nemzeti saját jogaikban pedig mindenütt elnyomva, vagy azokat nélkülözve élnek. És élnek nagyára olly földön, melly hajdan az ő sajátjuk volt; 's hol most is többnyire, ha nem az egész népeiséget is, de annak nagyobb részét teszik. E' jelen kedvetlen 's lealázott helyzetök nyomasztó 's ingerlő érzetéhez, nem kevesebbé ingerlő 's keserítő tudata járúl múltjoknak, 's történeti előzményeiknek. Hajdankorukból nagyszerű képek, egykori hatalom és fény, annyi szenvedések 's rajtok és ellenök elkövetett helytelenség és erőszak, és sok nagy tett vagy szenvedés által kijelelt eldőd mind annyi emlék, melly buzdítólag 's szemrehányólag lelkesít, 's tette szólit fel. Mind ezek olly körülmények 's olly anyagok, mellyek a' szlávokat a' nemzetiség' lelkesítő szava ihletésére, bár mi és mikori nemzethez nem csak hasonlóan fogékonnyá, sőt — kivált a' jelenieknek legnagyobb részénél — arra képebbé teheték, 's tették is.

Jelen polgárilag nem-létező, elnyomott állapotokban, 's lakásuk földészeti tágos, 's részint egymástól nagyon távoli helyzete' következésében, titkos szövetségen 's pártjuknak ez úton 's ez ál-

tali terjesztésén 's szilárdításán kívül: a' literatúra volt azon legfőbb mód, 's ez azon egyedüli nyilvános út, mellyen munkálódhattak, 's kitűzött céljok felé haladniok lehetett. Literatúrájok lett tehát a' fő eszköz, 's ennek művelése azon ürügy, melly alatt political nézeteik előmozdittattak, 's fejlesztettek.

Megfoghatlan közönyösséggel vették ezt az uralkodások, 's többi nemzetek; pedig lehetett 's kellett volna tudniok: miszerint nyelv-művelésnek nemzeti- 's következőleg polgárilétre mindenkor 's mindenütt nagy befolyása van; polgárilag, 's nemzetiségökben elnyomott népeknél pedig, legfontosabb political jelentőséggel 's befolyással bír.

Ez ürügy céljoknak annyival megfelelőbb, de magában véve annyival veszedelmesebb; mivel a' mélyebben be nem látó, 's a' tárgyoknak csak külszínét tekintő nagy többség előtt, mint tudománynak — még pedig száraz 's a' politicától olly távol lévő tudománynak mezejéni foglalkozás, nagyon ártatlannak látszik; 's igen természetesnek 's helyeslendőnek tűnik fel, hogy kik más nemzeti különlet műveiben 's munkásságában nem részesülnek, 's annak malasztait nem élvezik, — lega-

lább nyelvök' művelésében találjanak valami kárpótlást. Ennélfogva az ezen ürügy elleni lépések népszerűtlenek, 's helytelenség külszínét hordják magukon; és az ürüggyel élőknek, érzéshez 's szívhez szóló declamatiókra nyújtanak módot: ezek az iránt emelvén panaszt, 's jajdulván fel, miszerint legtagadhatlanabb sajátjok' t. i. nyelvök' birtokában sértetnek, 's legtermészetesebb jogukban, t. i. nyelvök' használatában, 's művelésében gátoltatnak szentségtörő kezekkel.

Ezen ürügy alatt volt e' párt képes titkos szövetségét, 's munkálatait terjeszteni, és sikerrel folytatni olly országokban is, hol különben minden szövetkezéstől igazgatás' és kormány' részéről olly határtalanul félnek, 's azokat annyira gyűlölik és üldözik.

Ezen említett ürügyből merített declamatiókkal lépnek fel a' honunkbeli szlávok is.

Fedezhette ezen álorcza a' még csak gyerek szövetség' 's törekvés' képét, — de a' már élemedettét nem: kinőtt: már ez abból; 's mind irataikban mind tetteikben eléggé elárulják magukat e' párt' hívei. A' szlavismus' honunkbeli egyik főnökének, Kollár Jánosnak iratai elég tisztán mu-

tatják a' valódi czélt; 's zajongva, fegyver' segítségével úzik hatalmukat 's befolyásukat szavazás, választás, 's végzéseek felett a' literatorok.

A' milly roszul fedi a' kölcsönözött ürügy valódi alakjukat: szint' olly alaptalan, 's minden előtt, ki a' dolgok' folytát 's állását látja 's látni akarja, a' nevetségességig üres és ingatag mind azon declamatio, mellyet a' fentebbi ürügyből merítenek, 's mellyel panaszokra fakadva 's hangosan vádolva lépnek fel ellenünk. E' panaszt 's vádakat annyiszor 's olly elbizottan ismétlik, miszerint honunkban is elegen vannak, kik azokat elhiszik 's utána mondják; mert nagy azoknak száma, kik a' mit gyakran hallanak, elhiszik, a' nélkül hogy a' tárgyat tudnák és vizsgálnák. A' külföld pedig, igen természetes, hogy azon szívhez szóló, 's annyi helyességi szinnel biró panaszoknak hitelt ad, mert a' dolgok' valódi állását nem tudja; 's mi szintolly megbocsáthatlan közönyösséggel hagyjuk honunk 's nemzetünk felőli tévedésében, milyennel az ellenünki legotrombább rágalmat a' külfölddel szembe nyugodtan tőrjük.

Mondják, miszerint a' szlávok közti minden mozgalmaknak egyedüli oka azon erőszak 's eröl-

tetés, mi újabb időkben ellenök elkövetett; hogy mind az természetes reactio, mellyet nemzetiségök' 's nyelvök' megtámadása szült. — A' mondottakból eléggé kiviláglik, miszerint a' szlávmozgalom világeseményeknek 's azok-szülte korszellemnek európai nagyszerű jelenete; és koránsem hozatott hazánkbeli események által létre. A' másutt szerkesztett dramának csak egyik szinpadja honunk, hol a' függöny már felvonatott, 's a' dráma epilogja már szavaltatik; — a' többi színházak még zárvák. Szlávok nemzetül 's polgári életműködést gyakorolva, sehol sem léteznek annyira is mint nálunk: t. i. Horvátországban. Külön országgyűlésök van ott, 's törvényhatóságaik' gyűlésein eszmecsere, vágyok' kifejtése 's ébresztése lehető, 's arra folytoni alkalom van. — Ezek' következtében a' polgári öntudat jobban ki van fejtve, 's az magát inkább nyilvánítja 's nyilváníthatja, mint Csehország- 's több más illy helyzetű szláv tartományokban. Az ugyan ezen nyilvánításra vezető míveltség 's értelmi fejlettség pedig sokkal magasabb fokon áll ezen országban 's a' magyarhoni többi szlávok közt, mint Bosnyák- vagy Bolgárországban, vagy is a' török hatalom alatti szláv népes-

ség közt. Ezen körülmények 's azon földészeti helyzet, miszerint Horvátország azon szög, sarok, mellyből egyfelől az északi, — másfelől a' fekete tenger felé nyúlik ki a' szláv népesség' vonala, okozza, hogy Horvátország azon mozgalmaknak mind gyűlpontja, mind pedig épen azon hely, hol azok szóban és tettben legelőbb nyilvánúlhattak.

Hogy minden nálunk szlávmozgalom csak reactio lenne, ennek alaptalansága tagadhatlanúl tűnik fel ha vizsgáljuk, újabb időkben mi történt honunkban a' magyar nyelv' 's a' szláv nemzetiség' ügyében.

Minden mi történt 's történhetett: vagy törvényhozás, vagy törvényhatóságok, vagy egyének' rovására számítandó; — mert a' kormányt ők sem vádolják.

Törvényhozás újabb időkben mindössze csak három törvényt alkotott — a' magyar nyelvet illető. — Az 1830iki 8ik cz. rendeli:

1. A' kir. h. tanács a' hozzá magyarul feliró törvényhatóságoknak magyarul feleljen, 's azokhoz intézeteit magyarul bocsássa ki, a' közhirdetményeket kivéven.

2. Hogy a' kir. fő t. székek, elejökbe magyar

nyelven felvitt pörökben magyar nyelven ítélenek.

3. Hogy a' ker. tábláknál, úgy Magyarország' határai között lévő mind megyei mind városi bíróságok, valamint a' szent székek előtti polgári ügyekben, lehessen a' magyar nyelvet ott is használni, hol az eddig nem gyakoroltatott; azok illy helyen azonban deákul is folyhatván.

4. Hogy az ország' határain belül közhivatalokra lépőknek magyarul tudniok kelljen.

5. Hogy az ország' határain belül négy év múlva ügyészi vizsgálat alá ne bocsáttassék, ki a' magyar nyelv' helyes ismeretével nem bír.

6. Hogy a' magyar 's véghelyi ezredek, 's minden katonai kormányok magyar irományokat tartozzanak elfogadni.

Az 183 $\frac{2}{6}$ iki III. t. cz. meghatározza, miszerint a' törvények magyar szerkezete az eredeti.

Ugyanazon czikk megengedi hogy nem csak alsóbb széken magyarul folyt pörök vitethesnek magyar nyelven a' kir. tábla elébe; hanem, hogy ugyanazon nyelven lehessen azon fő törvényszékek előtt pört kezdeni.

Megengedi továbbá, hogy minden hiteles kiadások' bevezetése és befejezése magyarul készíttessék.

Ugyanazon czikk rendelí, hogy a' hol magyar szent-beszédek tartatnak, az anyakönyvek is magyarul irassanak; és hogy az óaradi papi 's mesteri előkészületi intézetben a' magyar nyelv is taníttassék.

Az 18³⁹₄₀ ki t. cz VI ik czikkelyének

1ső §- a rendelí: hogy az országgyűlés a' felséghez intézett feliratait magyarul tegye; valamint

2. A' Magyarország' határaibani köz t. hatóságok is.

3. Hogy a' h. t. tanács körleveleit is (mi az 1830 ki t. cikkben ki volt véve) az országbeli minden t. hatóságokhoz magyar nyelven bocsássa.

4. Az egyházi t. hatóságok a' világi t. hatóságokkal 's ezek egymással az ország' határain belül magyar nyelven levelezenek.

5. A' m. kir. udv. kamara a' hozzá magyar nyelven író t. hatóságokkal ugyanazon nyelven levelezen.

6. A' káptalani kiadások kezdő és befejező

szakaszai, úgy a' tárnoki szék' ítélet-levelei, magyarul szerkesztessenek.

7. Ott is, hol még most magyar egyházi beszédek nem tartatnak, három év múlva az anyakönyvek magyarul irassanak.

8. Ezentúl minden vallásbeli plebánusoknak, szónokoknak, káplánoknak és segédeknek olyak alkalmaztassanak, kik magyarul tudnak.

9. Hogy a' katonai véghelyeken is a' magyar nyelv' tudása gyarapíttassék, 's a' magyar ezredek' kormányai a' magyarországi t. hatóságokkal magyar nyelven levelezzenek.

10. Az országos pénztárak kezeléséről számadások magyarul folytattassanak.

11. A' Magyarorszáiban és ahoz kapcsolt részekben kinyomtatott minden munkából a' m. t. társaságot egy példány illeti.

Ennyi, és csak ennyi mind az, mi újabb időben a' magyai nyelv' tárgyában törvény által határozottatott.

Ítéljen már bár ki: van e ebben egyfelől rögtönzés 's elsietés, másfelől erőszak, vagy az idegen ajkuak — 's jelesen a' szláv nyelv ellen valami, vagy azon nemzetiség' elnyomása?

A' magyar nemzet, mellyé ez ország' histo-

riája, melly ennek nevét adta, mellynek királya róla neveztetik, mellynek független és saját nemzeti léte egész Európának nyolcz századok ótai elismerése által szentesítve van; melly ez elismert nemzeti létét törvényhozás, békekötések 's fejedelmekkel egyezések által bizonyította 's fontossá tette; melly a' legrégebb időktől fogva törvényhozási 's hatósági gyűlésein anyai nyelvét használta, 's mellynek nyelvével közigazgatása', tanácskozása 's törvényhozása' mezején, soha egy idegen nyelv is nem vetékedett, hanem csak egy holt nyelv foglalta el annak több részben természet-szabta helyét; mellynek országgyűlésein, mind régebb mind újabb időkben, csak a' magyar és semmi más élő nyelv soha sem használtatott; — ezen nemzet ötven és néhány év előtt, idegen élő nyelvnek törvényelleni reá erőtetése-szülte fájdalomában feljajdult, 's miután a' kísérlet' helytelensége annak megsemmisítése által el is ismertetett, új törvény által biztosította magát illy sérelemnek többé nem történhetése iránt, 's kifejezte a' magyar nyelv' művelésének 's terjesztésének szükséges voltát. Mi az 1791-ki országgyűlésen kívül még más kettő által is kifejeztetett.

Ezen magyar nemzet — mondom — illy előzmények után 's illy körülmények közt, csak ugyan Isten és ember előtt kétségbe nem hozható joggal tekinthette magát ez országban törvényesen egyedül létező nemzetnek, 's nyelvét következőleg egyedüli törvényes nyelvnek. És ezt annyival inkább, mivel — mint már mondatott — sem közigazgatás', sem tanácskozások' 's törvényhozás' mezején, a' magyar nyelv ellen semmi más élő nyelv, jogot követelő vetélytársként (az említett erőszakot kivéve) soha fel nem lépett.

Minek következtében a' magyar nyelven kívül egyedül csak a' latínról volt és lehetett szó; ezt pedig a' magyar nemzet nem tekinthette egyébnek, mint saját nyelve' körülményadta pótlékának. Nyelv, mint nemzet tulajdona — de csak is mint olyan — szent birtok. E' birtok' tulajdonosa egyedül az, ki azt követelheti; mert jognak csak személyekhez lehet 's azokhoz kell kötve lennie. A' latín nyelvnek pedig nincs nemzete, azért joga sem lehet. Az mint minden holt nyelv senkié és mindené.

Igy állván a' magyar nemzet jogai, — így a' magyar nyelv körül a' dolog, miután 1791-ben, 1792-ben 's 1805-ben kimondva 's czélozva, te-

hát kötelességgé téve volt a' szükségesnek (mert joga soha kérdés alá sem jött) elismert magyar nyelv' emelése 's terjesztése: lehet e a' törvényhozást rögtönzésről 's ugrásról vádolni? és nem sokkal inkább nyomja e menthetlen hanyagság' terhe, midőn negyven év' eltelte után teszi az első lépést, 's midőn azon első lépés is olly picziny, 's eredménye olly kevés? — Parancsolólag, mint törvényhez illik, csupán csak a' helyt. tanács 's felsőbb ítélőszék irányában lép fel; — és itt is mi keveset 's mi feltételesen rendel! ellenben törvényhatóságok- 's egyes személyekre nézve egyedül csak megengedőleg szól; amazoknak a' helyt. tanácschozi felirataiban, ezeknek ügyeik' folytatásában, tetszésökre bízván a' magyar nyelv' használatát. Azon rendelete e' törvénynek, miszerint azok kik közhivatalokra lépnek, vagy ügyvédekké lesznek, magyarul tudjanak, az előrebocsátott rendelő 's engedő szabályoknak szükséges postulatuma: azt tehát kényszerítőnek nevezni szintugy nem lehet. Egyedekre nézve az 183 $\frac{2}{6}$ -ki törvény is ugyanazon kimélő 's csak permissivus jellemű.

Ezen törvényczikknek nagyobb 's valóban nagy fontosságú része az: miszerint rendeli, nem azt,

hogy a' törvények magyarul is szerkesztessenek, — mert ez már addig is történt — hanem csak azt, hogy a' két szerkezet közül, a' magyar tekintessék eredetinek. Ezt tennie a' fentebb kifejtettekből kitűnő, és senki által kétségbe nem hozhatott és nem is hozott joga, 's rég mulasztott kötelességének valahárai teljesítése volt. — De javalta 's parancsolta ennek tételét méltányosság' azon tekintete is, miszerint törvénynek fő kelléke, hogy azt mindenki, vagy legalább minél több tudhassa 's érthesse. Ennélfogva nem volt e helyeséggel megegyező, a' sokkal nagyobb szám magyarul tudók', mint a' sokkal kisebb szám deákul értők' számára alkotni eredeti törvényt?

Honunknak 270 ezernyi férfi nemességéből, magyarul alkalmasint 200 ezer ért, de latinul talán 20 ezer sem. — A' számvetés ekképen áll: a' vármegyék tisztujítási alkalmakra összeirtak összesen 136,093 szavazható nemest. — Ezen összevben már a' nemesi joggal bíró papok is benfoglaltatnak. Az, hogy némellyek birtokuk után több megyékben is összeirvák, a' számvetésben nem tesz nagy különbséget, mert ez két-három ezernél többre nem igen megyen. Ha már minden szava-

zóra a 'populationistica' gyakorlata szerint 4 lelket számítunk: az összes, minden rangú, rendű 's mindkét nemű nemesség tenne 544,372 lelket, mellyből 32,914 horvát és sclavonita, 25,086 csak tótúl, 20,000 oláhúl, rácúzúl, 1666 németül ért, 464,705 magyar. — Ha pedig a' latínul tudókat akarjuk felszámítani, vissza kell mennünk a' felnőtt az az szavazható nemesek' számára, melly teszen öszvesen 136,093-at. E' közül esik: Horvát- 's Tótországra 8228, Magyarországra 127,765. Ezek közt a' fentebbi nyelvkülönbség szerint kitett arányt követve, van tót 6272, oláh 's rác 5000, német 417, magyar 116,076. Ha már most föltennők is (mit föltenni nem lehet), hogy a' horvát- 's tótországi nemesség általában nem tud magyarul: az összes tót-'s horvátországi, nemkülönböben magyarhoni tót, oláh, rác 's német szavazható nemesség 19,917 főre, kerékszámmal 20,000 főre menend; 's ha ennek egész felét vesszük is fel deákul értőnek, ez még mindig csak 10 ezerre megy; 's így még 10,000-et kell a' magyar nemességből hozzá tennünk, hogy csak 20,000 deákul értő nemes is kitudjunk számítani. Azonban legyünk bőkezűek, számítsunk 20,000 deákul értő felnőtt

nemesre még 20,000 iskolás figyermeket 's ifjut, az összes szám 40,000 latínul értőt állít több mint 200 ezer magyarul értő férfi 's 464,705 mindkét nemű magyar nemes ellenébe. A' városi polgárságból igen keveset lehet a' latínul tudók' sorába tenni, a' legnagyobb részre nézve azon holt nyelv teljesen holt 's idegen. Ellenben ez osztályból is magyarul szerkezett törvényt nagy tömeg ért,— nevezetesen az 53 királyi város (t. i. Eszéket, Pécsset, Aradot, Zenget is beszámllálva) 575,518 főre menő népességgel bír. Ebből esik a' horvát és tótországi városokra 48,688, a' magyarországiakra 526,830 lakos. Amazoknak közel harmada német. Emezek közt van 200,000 német, 96,000 szláv, 5000 oláh 's 225,830 magyar. Ha pedig a' privilegiált nagyobb városokat is, minők Nagyvárad, Eger, Miskolcz, Kecskemét, Kőrös, Pápa 'stb., mellyek a' városi nevezetet tán jobban megérdemlik, mint némelly kisebb kir. városok, 's a' szabad katona-községeket és szepességi városokat is számításunkba befoglaljuk: ugy összesen 126 városban 1,122,204 lakost találunk, kik közt 527,576 magyar, 310,887 szláv (a' horvátokat is ide értve), 243,287 német, 40,454 oláh. — Nem kell

továbbá felejteni, hogy a' törvényhozásba szintugy befolyó, Jász-kún 's Hajdu-kerületek is, amazok 179,123, ez pedig 61,032 lélekkel, tiszta magyarok.

Azonban talán csak nem fogjuk a' törvényt csak a' nemesség' 's polgárság' számára alkotottnak, 's csak ezek által értendőnek tekinteni? A' köz nép közt pedig nem sok száz lesz Cicero' nyelvébe avatott; ellenben a' latínul, 's tehát az ezen nyelven szerkesztett törvényt sem értő egész népességből 4 és fél millio magyar, vagy annak nyelvét értő van.

Ezeknél fogva, ha honunkban a' törvénynek egyedül csak magyar nyelveni létezése határoztatik, a' nemzet joga körét úgy sem hágja át, 's úgy is a' dolog' fekvése csak helyesebbé válik; mert a' helyett, hogy addig a' törvényt csak legfölebb 60 ezer érthette, négy milliónál többnek tétetett ez érthetővé. De a' törvényhozás, a' magyarul nem tudók' azon osztályaért, melly latínul tud — mert a' nem-tudók ugy sem vesztettek semmit — latín szerkezetet is rendelt. — A' szlávokra nézve tehát épen ugy áll a' dolog, mint állott; 's ki ezelőtt értette a' törvényt, az most is értheti. — Az, miszerint eredetinek a' magyar tekintetik, 's kétes esetekben ez az elhatá-

rozó, a' szlávokra nézve épen nem terhelő: mert kétes esetekben, sem egyes személy, sem t. hatóság érvényes magyarázatot úgy sem tehet; törvényt magyarázás egyedül a' törvényhozás' joga 's tisztje lévén.

A' nyelvet illető 1840iki törvényben az, hogy a' feliratok 's a' törvényhatóságok' levelei is magyarul szerkesztessenek, 's hogy a' törvényhatóságok egymással e' nyelven levelezzenek, természetes következése volt azon ténynek, miszerint 1832ben a' magyar nyelv ismertetett el a' törvény' eredeti nyelvének, tehát diplomaticus nyelvnek. Egyébiránt ezen törvény is egyénekre nézve még, mint az előbbi, — csak engedő (permissivus) jellemmel bír; mert a' magyar nyelv a' köz-igazgatásban 's egyesek ügyeiben terjedtebbé válván, 's e' miatt az mindinkább szükségessé lévén, igen természetes, hogy a' papok, kik a' nép' nevelésére befolyanak, magyarul tudjanak: tehát az ezt rendelő törvény csak azon szükséges gondoskodásnak következése volt, miszerint tartozik a' törvényhozás egy szükségessé tett tárgynak megszerzésére is alkalmat nyújtani. Azért, nem hogy ezen rendelet igen messze menő volt volna, sőt igen kevés tétetett; mert kötelessége lesz vala

népnevelés által, a' mindinkább szükségessé váló magyar nyelv' tanulására az azt nem-tudóknak elegendő módot nyújtani.

Hol van már — ezeket fölveve — csak árnyéka is a' szlávok' terhelésének, erőltetésöknek 's annyival inkább szláv nemzetiségök' vagy nyelvök' megtámadásának? Van e az elősorolt törvényekben csak említés is a' szláv nyelvről vagy annak mívelése' tiltásáról?

De hát még mikint jelenik meg a' horvátországi szlávoknak azon törvény ellen emelt panaszuk, miután mind azon törvények' nagyobb része őket nem is érdekli? Az azokban foglalt rendelkezések ugyanis, többnyire csak az ország' határain belüliekre terjesztvék, melly kitétel alatt az országgyűlés a' kapcsolt részeket — tehát Horvátországot — aligha értette.

Ezeket tudván és értvén, hiu pára-kint látjuk a' szlávok' újabb törvényeink elleni vádjokat 's panaszu-kat eltűnni, 's annak eltüntével látni kell az az alá rejteni kívánt valószint.

Vagy talán törvényhatóságok, vagy társulatok 's egyes személyek követtek el a' szlávok ellen olly erőszakokat 's olly sértő tényeket, mellyek a' jelen

olly roppant 's nyilván is annyira kijelentett gyűlölséget 's mind azon nyugtalanító mozgalmakat előidéztek?

A' mellett hogy egyes törvényhatóságok', annyival inkább társulatok — vagy épen egyének' tettei, egész nemzet elleni panaszra 's annyival inkább mozgalmakra sem jogot, sem okot nem adhatnak; illyektől eredett, valóban sértő 's helyes panaszra okot adó tettek hol vannak? Mik magyarul beszélésrei erőtetésről, a' szláv nyelvnek házi vagy társas körökbeni eltiltásáról, 's Isten tudja minő zsarnokságokról híreszteltettek, 's külföldi lapokba is iktatvák: merő rágalom 's gyáva hazugság.

Ha a' magyar nyelv' tanítása körül lépések, tettek, az, azonkívül hogy nemzeti 's törvény' szelleméből folyó kötelesség, épen a' szlávok 's más idegen nyelvűek iránti tartozásnak is teljesítése; mert a' nemcsak hasznos, hanem szükségessé vált magyar nyelvre, az azt nem-tudókat tanítani, egyenesen ezeknek érdekébeni cselekvés; és épen az lenne botrány 's valódi kegyetlenség, ha az annyira szükségessé lenni kellett 's azzá is lett magyar nyelv' megtanulásától, idegen ajku honosink eltiltatnának. Ha van a' szlávoknak, a' nyelv' tekintetében helyes panaszra okuk, ugy az épen

abban fekszik, miszerint a' magyar nyelv' megtanulhatása nincs eléggé könnyítve, 's arra nincs elegendő mód nyitva. — Másfelől, ha a' tót nyelvnek olly helyekeni vagy ollyatén gyakorlata korlátoltatott, melly az ott szükségessé 's illőleg divatozni kellő magyar nyelv' elnyomására 's kirekesztésére czéloztatott, az e' nyelvre nézve természetes önvédelmi 's törvényből folyó tett volt, mit megtámadásnak 's reactiót szülő erőszaknak keresztelni, csakugyan nem lehet. Nehány törvényhatóság által, Varasd megye' latin levelének el nem fogadása, csak annak következése, miszerint azon megyék az illető törvényt máskint értik, mint a' horvátok. Nem is lehet tagadni azon törvénynek homályos voltát: „az ország' határain belül” kitétel ugyanis, épen nem erőtetett magyarázat szerint teszi 's teheti: a' Magyarország vagyis a' magyar korona alatti egész ország' kiterjedését, mellybe Horvátország is belétartozik. Különben is ezen latin levél-el-nem-fogadás, talán csak nem a' horvát nyelvnek megszorítása 's az elleni sértés? Egyébiránt ezen egész esemény akkori, midőn a' szlávmozgalom, 's mind az, mit reactionak szeretnének bémálni, már rég teljes folyamatban volt.

Csaknem olyan mint ha a' széltől hányatott hajó' fedelezetén tüsszentőnek tulajdonittatnék a' szél' eredete 's a' tenger' hánykodása. — Szlávok és szláv nyelv elleni társulatok nem hiszem hogy léteznének; aligha ezt megfordítva bátran lehetne állítani. Szlávok és szláv nyelv elleni gúnydalokról, iratokról 's illy szellemű's czélzatu tényekről nem hallottam, de igen megfordítva.— És ha társulatokban vagy egyes körökben illetlen kifakadások és sértések szint olly káros mint súlyos bűne követetnék el, azt bizonyosan minden jóra való magyarnak — merem állítani — az egész nemzetnek roszalása követné; amazokra nézve valljon lehetne e ugyanezt mondani?

Mindezekből elfogulatlan bár ki is meg fogja vallani, miszerint nyelvünk' ügyében, törvényhozásunk azon, mit tennie joga 's kötelessége volt, nem hogy túl ment volna, sőt nagyon is innen maradt; 's hogy a' szlávok' nyelve — valamint a' horvátok' nemzetisége ellen legkisebbet sem tett; — át fogja látni, miszerint nemzetünkbeli sem törvényhatóságok', sem társulatok', sem egyének' tettei reactiot, még pedig illy roppant következményűt, nem szülhettek; — és elismerendi, miszerint az állított sértések' és erőszakok' vádja pusztá ürügy,

mellynek alaptalansága abból is kitűnik, hogy a szláv mozgalmak nem csak honunkban, hanem másutt is, 's olly helyekben is léteznek, hol ujjabb időkben állítólag sem történt semmi, mi reactiot szülhetett volna.

Még két néptörzsök léteznek, melly a' fejlődött 's öregbedő mozgalmak' részese; 's melly Európa' viszonyaira 's reánk nézve fontossággal bír, 's azért figyelmünket igényli. Ezen két faj is részint elszórva, részint nagyobb tömegekben együtt; és nagyobbára a' szlávokhoz hasonlólag elnyomva, 's polgári lét nélkül él. — Ezen két néptörzsök: a görög, és oláh.

Ezek' nemzetisége ébresztésére, hasonlóan a' fennemlített viszonyok, 's események hatottak; és hatott — még pedig nagy mértékben — a' nevezett két propaganda.

Az orosz politica e' két nemzetiségben is már rég igen jól használható anyagokra ismert. — Nem származási vagy nyelvbeli rokonság azon kapocs, mellyel ezeket érdekeihez fűzni szándéklotta: hanem a' vallás. Az orosz birodalom, 's hatalom két roppant alapon áll: egyik a' szláv nemzetiség; másik a' göröghit. E' kettőt

olly jól egybe tudta az foglalni, miszerint mindkettőnek, de főként ez utóbbinak képze, a' czár személyéhez van nemcsak kötve, de forrasztva. Midőn az oroszok kelettől öröklötték Byzancz' vallását, 's fejedelmök azon vallás' főnökségét: ez, Byzanczra, 's birodalmára is jogot ugyan nem, de hihetőséget- 's reményt-adó oklevelet szerzett magának. Muszkaországnak ágyúinál, roppant sergeinél, 's még talán ármányteljes diplomatiájánál is, nagyobb ereje fekszik a' görög vallásban.

E' vallás' sorsosai, törökök 's keresztyének által is hitük mián üldözve, sokkal inkább tartottak össze, 's ragaszkodtak egymáshoz; 's ez összetartás 's ragaszkodás sokkal inkább vált lelkesítő ábránddá, mint ez a' hatalomban és fényben diszló római egyház' tagjainál történhetett; mert veszélyeknek 's szenvedéseknek együtt-tűrése, sokkal inkább szokta az embereket összekötni 's együtt tartani, mint a' hatalomnak együtti élvezése. — Szervedések 's üldözések által érzetében tömött testté préselt ezen felekezet, szorosán ragaszkodott az őt védő, 's védeni teljesen képessé lett fejéhez: a' hatalmas czárhoz.

Ezen természetes ragaszkodást, hatalma nagyobb-

bitására használni: egyike volt az orosz kormány' legfontosabb, de egyszersmind legjobban is megoldott feladatainak.

Görögország' feltámadásában, az orosz kormány nem kis szerepet játszott; ha szinte czélzata fedezéseért, 's minden gyanúnak — akkor még szükségesnek vélt — magáróli elhárításaért, hite' sorsosinak véret özönnel hagyta is ontatni. — A' görög küzdesnek kimenetele nem lett ugyan az orosz érdekeknek teljesen megfelelő; de igen bölcsen — mint mondani szokták — jó képet csinált e' kormány a' nem kedvező játékhoz, a' sors' változására számítván, 's attól biztosan reménylén.

A' görög királyságon kívül lakó nagy-számu görögökre is folyvást gyakorlotta 's gyakorolja e' kormány hatását; 's a' vallás' szoros köteléke 's remények' nyújtása által, naponkint inkább csatolja azokat magához.

Világeseemények, alkotmányos létrei törekvés, és szabadszellelem az egész görög népességre hatott; 's azon érzet, melly a' nemzeti és polgári létet magának kivívott Göröghon fiait lelkesítette, minden más görögökben is élt és él. — Ezeknél szenvedésök' 's a' dicsó hajdan' emlékezete eddigi

érzetéhez, még az járul keserítőleg: miszerint vasjárom alatt nyögve kell szerencsésebb testvéreik' szabadságát nézniök. — Ez érzet a' fejlődött 's mind inkább izmosodó nemzeti érzetek' jelen korában, olly élénk vágyakat táplál ezen még mind elnyomott, és sem polgárilag sem nemzetileg nem élő görög népességben: mi azt, szabadulást mutató minden lehető alkalom' használatára nem csak, sőt annak bár mi módoni előidézésére is késszé teszi. — Ennélfogva azon drámában, vagy is inkább tra-goediában, melly — hihetősen — Európára vár: a' görögöknek is nem kis szerep juthat részökbe.

Ennek következtében, közvetve bír a' görög nemzetiség' tekintete reánk nézve fontossággal; de bír az közvetlen is, miután honunkat szinte nem kis számu görög lakja.

Az oláh néptörzsök 's nemzetiség, Európára nézve közvetlen jóval kevesebb sullyal bír a' görög-nél; de minket illetőleg, annál sokkal nagyobb fontosságu. Az oláh-lakta tartományok nagyára tőszomszédjaink; és szomszédjai honunk' azon részének, hol a' népesség' nagy része hasonlólag oláh. — A' két testvér-hont jóval több lakja két millió oláhnál; 's ezek közül, az Erdélyben

lakók, legalább felét teszik azon ország' összes népességének.

A' magyar- 's erdélyországbeli oláh népesség — mint tudjuk — részint görög hitű, részint pedig unitus, az az a' római egyházszal egyesült hitű.

De furcsa valami ezen unitusoknak vallásbeli helyzetök; szintolly furcsa, mint az ezen unio eredetekori cselekvésmód, 's azóta is ollykor előfordult eljárás.

Mária Terézia alatt kezdetett, 's eszközöltetett, főként Erdélyben ezen unio. Politicának is lehetett, 's fogott is lenni része ezen lépésben; de ugy látszik: nagyobb része volt abban azon nagyon vallásos fejdelemnő' hitbeli buzgalmának. Ennek következtében, minden mi tétetett, arra volt inkább czélozva: hogy a' megtérítetteknek lelkek nyeressék meg az egyedül boldogító hit' számára, mintsem hogy érzésök az álladalom' érdekeihez vonzatván, személyök nyeressék meg polgári tekintetben annak.

A' mi czélzatott, el is éretett; de csak is az. Azon hitágazati abstract tanok ugyanis, mellyek valakit római hitűvé bélyegeznek, 's mellyek —

ezek' hite szerint — idvességre elkerülhetlenek; valamint a' pápa' felsősége' elösmerése, igenis elfogadtattak az uniáltak által; vagy is inkább, azokat reájok átruházták, 's erőtették. És így el volt a' főczél érve; mert ők a' római egyház' nyájához számíttathattak, 's meg volt lelkök nyerve.

De a' tudatlan köznép — az egyesültek pedig csaknem általában a' legnagyobb mértékben ilyenek voltak — mit sem tudott az újonnan vallott dogmáról, 's azt távolról sem értette; — a' pápa' felsőségének elismerése pedig, olly kevésbé vert a' néposztály' érzetében gyökeret, miszerint most is az orosz czárt tekintik vallásuk' fejének.

Ez nem is lehetett máskint. Így szokott az, minden nagyban gyakorlott 's — mondhatni — gyárilag eszközlött térítésnél történni. Ez uniót eszközlő térítés pedig egészen illy természetű volt.

Azon buzgó püspök, ki azt főként kezdette 's eszközlötte, helységről helysége' járta az országot; predikált a' köznépnek, kecsegtette, igéreteket tett, fenyegette is, 's beszélt unióról; de a' mit az színtolly kevésbé értett mint a' valódi cél. Melly község vagy személy predikációján

megjelent; 's azt meghallgatta: már uniáltkak tekintetett. És hogy magát ollyannak tekintetni meg ne szűnjek, 's szűnhessék: arról gondoskodott a' világi hatalom. Hogy is lehetett volna a' bár mi úton is megszerzett birtokot, hol az egyedül boldogító hit' lobogója egyszer felűttetett, újra birtokból kibocsátani? mikint annyi megnyert lelket újra kárhoznak engedni át? —

Később is illy térítések igen sajtáságos modoruak voltak. Tudok példát Erdélyben, hogy egy helység' nem unitus fele-népeességéhez, az unitus egyház, mint már uniáltakhoz jogot formált, 's követelve lépett fel, azon czimnél fogva, miszerint azoknak (a' nem-unitusoknak) kecskéik, az unitusokéival együtt, unitus pásztorjuk' keze alatt legeltek.

A' fenemlített két tárgyon, u. m. némelly dogmai kérdésen, 's a' pápa' felsősége' elismerésén kívül, — melly közül az első, köznép' érzetére 's vonzódására hatni nem szokott, a' másik pedig tényleg nem hatott — minden egyéb, mi valásban a' tömeget vezetni 's magához kapcsolni képes, u. m. papjaik' helyzete, 's azokhozi viszonyuk, innepeik, szentjeik' napjai, böjtjeik, val-

lások szertartásuk, keresztelés, esketés, halálra-készítés, temetés, szóval majd minden, mi külsőleg látható, 's minden, mi érzékekre 's érzésre hat, a' régi szerint maradt.

Ezekből folyólag igen természetes, hogy ezen — úgy nevezett — egyesült (unitus) köznép, magát római hitűnek szabályszerint nem tekintti; szívében most is görög vallásu, 's egészen ahhoz szít. Teljesen osztoznak ezek nem-uniált testvéreik' érzetében; 's szintugy ragaszkodnak az oroszokhoz, mint valódi hitők' sorsosaihoz, 's azoknak czárjához, mint annak fejéhez.

A' göröghitűek' ezen ragaszkodása, és tőlünk 's kormányunktóli idegensége, nagyon növeltetett azon szint olly helytelen, mint hibás-számításu cselekvésmod által: miszerint soknemű üldözést kellett helyenkint szenvedniök. Erdélyben, ezen üldözések — reménylem — most már nem, de még néhány év előtt divatoztak.

Nem csak egyes személyek, sőt egész helységek, mellyek az — állításuk szerint — reájok tukmált hit ellen tiltakoztak: vagy régi hitőkhöz vissza kivántak térni, az úgy-nevezett hathéti

oktatás' ürügye alatt, évek' hosszú során keresztül hurczoltattak. A' hat-héti oktatásra kirendelt pap, a' hat hét' betölte előtt, oktatását mind annyiszor egy vagy más állított okért félbeszakította; 's a' megint — de csak sok idő mulva — újra kezdett oktatást hasonló módon bevégezetlen 's az oktatottat az áttérési szabadság' megadása nélkül hagyta. Azt kívánták, hogy egész és népes helységekben, minden személy külön, egyik a' másik után állja ki a' hat hetet. Hogy ezekkel a' feljebbi mód szerint bánván, egy helység' megoktatása századra is nyulhat, természetes. És így történt, hogy illy helységeknek, mellyek magokat görög hitűeknek lenni vallották, 's tartották, és egyesült-hitű papot elfogadni nem akartak; vallott hitők szerinti papot tartani, azon vallást gyakorlani, 's Istent a' szerint tisztelni nem engedtetett. Minek következtében, egész embernyom született, élt, és holt, — keresztelés, törvényes házasság, isteni tisztelet, 's keresztyéni temetés nélkül.

Oláhainkra nézve, ezen vallásos közérdekök, 's együtt-tartásuk azon gyűlpont, mellyben nemzeti érzetök is egyesül. Ezen egyesülést közös

szenvedésök, 's közösen elnyomott sorsuk még tömöttekébe teszi.

Nem akarom, azon ugy is százezerek' sohaja által lebegtetett; fátyolt szétszakítani, melly e' néposztálynak Erdélybeni sorvasztó helyzetét, erején 's minden helyességen túli teher alatti görnyedését, 's önkénytől függő bizonytalan sorsát, azon honon-kivüliek' szeme elől rejtve fedi. Bár nem sokára, csak mint multnak szégyenéért kelljen Erdély' fiainak, azon olly sok időn keresztül létben-tartott 's gyakorlott helytelenségért pirulni*). A'

*) Magyarhonban is — fájdalom! — számosan vannak, kik előtt Erdély épen olly „terra incognita,” mint a' külföld előtt egész honunk. Ezért, nehogy a' mondottakból Erdély' földnépe' helyzetét, valaki még rosszabbnak 's botrányosabbnak képzelje mint a' millyen,— következő felvilágosítást:

Az örökös jobbágyság' eltörlése után, az ország' rendei 1791ben jogszerű urbér' behozatala' szükségét kimondván, 's annak kidolgozásával választmányt bizván meg: ideiglenesen meghagyták a' M. Terézia által kibocsátott szabályozó pontokat. Ezek a' paraszt' szolgálatját hetenkinti négy napra határozzák. — E' nagyon terhelő mennyiség, lassankint majd mindenütt kevesebbre szállott.

Most ökrös paraszt (ki környék' 's kiterjedés' különböző viszonyaihoz képest, rendszerint 8—24 hold szántóföldet, s 4—12 hold kaszálót bir) két ökörral helyenkint két,

jelenről csak annyit: miszerint elégedetlenség, békétlenség, 's ennek már követeléssé váló érzete magas fokra hágott; és hogy egyenlő sors által kifejtett egyenlő érzetök, vallásukhozi ragaszkodásuk mellett, nemzeti érzetekben pontosul, annak kifejlését 's öregbedését eszközölvén. — Fogé-

helyenkint három, négy marhával pedig egy vagy két napot szolgál.

Az — úgy nevezett — gyalogosoknak sokkal kevesebb földjük van; 's némelly közülök, belső telkén kívül — mondhatni — egy talpalattnyit sem bír. Ezek, helybeli különböző szokás 's birtokuk szerint, 1, — 2, — 3 napot szolgálnak hetenkint.

Szabad költözés létezik; de az elköltöző mást tartozik maga helyébe állítani. — Földesur urbérését — építménye' s javításai' megfizetése mellett — elmozdithatja.

Uriszéken-kivüli testi büntetés tiltatik; 's a' kormány gyakran lép fel, földesuri kemény bánásmódot büntető; de mégis e' részben — kivált ez előtt — számos és borzasztó visszaélések történtek.

Fekvő javak birhatási, — saját névbeni pörölhetési s kormányszéki titoknokságon felüli vagy megyei hivatal-viselési joggal, n e m - n e m e s (a' szászokat az utóbbi két tárgyra nézve is kivéven) még eddig nem bír. Erdély' jelen országgyűlése, ezeket, 's a' közmunkák' meghatározását, és a' nemességnek abban is részesülését illetőleg, korszerű elveket mondott ki; 's törvényjavaslatai becstületére válnak, 's hálát érdemlők.

konnyá tette ez őket mind arra, mi az oláhlakta szomszéd tartományokban történik, vagy történhetik.

Ennyi ok munkált, 's ennyi követtetett el arra, hogy oláh népességünk tőlünk elidegenüljön, 's távol tartassék. Ellenben sem nemzetileg velünk egyesítésökre, vagy is, magyarításukra; sem hozzánki édesítésökre, 's polgári érdekeinkhez csatlásukra semmi sem tétetett.

Népiskolák 's népnevelés által lehet 's kellett volna leginkább, az oláh népeiséget magyáritani. Törvényhatóságok semmit, 's egyesek is olly kevesen tettek ez ügyben valamit, mi, mint csepp víztömegben, nem is számitható. Csak most utóbbi időben szólitotta fel a' kormány Erdély' törvényhatóságait, a' népnevelés' előmozdítására, 's nevezetesen annak az oláhokra, még pedig nyelvünk' érdekébeni kiterjesztésére. Adja az Ég, miszerint kormányunk' ezen igen bölcs 's valóban atyai intézkedését, minden törvényhatóságok, 's egyének, tette kész teljes buzgalommal fogadják; mi — fájdalom! — eddig még nem igen történt.

Másfelől csak a' néhány évek előtt elhunyt egyesült oláh püspök Bab János, egy millió firtra

rugó alapítványokat tett, tiszta oláh szellembeni-, 's a' magyar nyelvet egészen elmellőző 's kizáró nevelő 's tanító intézetekre.

Az erdélyi 's — a' mennyire tudom — a' magyarhoni szélbeli oláh-ezredeknél pedig, minden iskolában a' német nyelv hozatott be. Ha ez tétett volna a' magyar nyelvre nézve, 's a' helyett, hogy most azok nagyára már tudnak németül, magyarul tudnának: mi nagy közeledés lenne ez nemzetiségünkhöz. Így pedig németekké azon oláhok nem lettek, és soha sem is lesznek; de lett a' szellemnek, miben neveltettek, azon következése: miszerint azon gyűlölséghez, mit oláh létöknél fogva irántunk táplálnak, a' németeknek magyarok elleni gyűlölsége is hozzá adatott.

A' fejlődött 's fejlődő nemzetiségek' jelen korszakában, nemzeti érzetnek magasztos szelleme, az oláh származatu 's nyelvű néptörzsököket 's nemzeteket is ihlette. E' néptörzsök, melly származatát 's nyelvét — nagyrésztint — Róma nagy nemzetétől vette, e' dicső eredetét — elnyomás 's mecsevészés által bár mennyire aljasodott, 's aláztatott is le — idők' hosszu során keresztül, teljesen soha sem feledte, de most buzgón érezi,

hogy egy közel 7 millióból*) álló néptörzsöknek, melly saját származatú, saját nyelvű, sőt egyenlő jellemmel 's szokásokkal biró, 's melly Európának politicalag ugyan több részekre osztott, de földabroszilag egybefüggő 's nagy-kiterjedésű, és a' természettől egyik leggazdagabban ellátott földdarabját lakja: lehet jövendője, 's nemzeti létre látszik meghivatva lenni.

Van e e' népeknek valóban jövendőjük, fognak e nemzetileg egyesülve polgári életet élni, és mikor: Europa' kétes viszonyaitól, 's olly sok bizonytalan eseményektől függvén, — a' jövendő' homálya borítja. De ezen képtelennek épen nem nevezhető kilátás, honszeretet 's nemzeti buzgalom által, biztos reménnyé 's hév vágyá lett; 's nagyok és messzevágók azon tervek, mellyeket szemök előtt forgatnak, 's munkásan érlelnek Oláhország' 's Moldva' fiai; kiknek egy része közt sokkal több míveltség létezik, 's kiket az ujabb kor' szelleme

*) Oláhországban van mintegy 2,000,000, Moldvában 1,200,000, Bessarábiában 1,000,000, Bukovinában 500,000, Erdélyben 1,010,000, Magyarországon 1,085,000 oláh. Összesen 6,795,000 fő.

sokkal inkább meghatott, mint azt sokan gondolják.

A két fejedelemség most is bír polgári létel, melly ha a' polgári szabadság' 's jólét' kellékeinek meg nem felel is, de nemzetiség' tekintetében teljes étellel bír. Nincs ott különböző nemzetek közti surlódás, nincs többféle ajkok' zavara, 's egymás-elleni törekvése; anyai nyelvöknek sem a' közdolgok' folytában holttal, sem a' társas életben veszélyessé válható élő idegen nyelvvel küzdeni nem kell; annak kétségbe-nem-hozott 's biztos birtokában vannak. Ez, 's vallási egység szoros és erős kötelék közöttök.

Nemzetiségök' illy sértetlen birtokát, a' török hatalom alatt létöknek köszönik; mellynek nemzetiség' eltörlése, 's a' magáévali összeolvasztása — kivált hol a' vallás' hatalmas közfala létezik — soha sem volt természetében.

E' két fejedelemség, polgári alkotmányát muszka befolyás' következtében birja. Mi példája annak, hogy azon kormány, — valamint politica mindenütt és mindig — nem idegen más nemzeteknél 's más országokban azt pártolni — de csak tetszőleg 's darabig, — mit honn leginkább üldöz,

's minek legnagyobb ellensége; csakhogy abból hasznát reménylje, 's azzal érdekeit mozdítsa elő. Így, hogy a' török hatalmat 's befolyást a' két fejedelemségben gyengítse; hogy azokat magának megnyerje, 's hogy a' szláv-lakta török-tartományoknak is kecsegtető példát mutasson: — jól vagy rosszul számítva — constitutiót eszközlött; azon hiedelemben, hogy valamint azt édesgető bábkint adta, úgy, miután azzal célzt ért, ha annak használatát megsokallja, akármikor elveheti, 's széttörheti.

Ezen polgári alkotmány, igaz: sok tekintetben csak arnyéka a' valóságnak; de meg van azon jó oldala, mi minden ilyen, ha csak felületes 's külszinű constitutióknak: hogy t. i. a' nemzet, a' constitutionalis lét' külső formáival mind megismerkedik, 's megszokja azokat; mind pedig a' polgári lét' birtokának öntudatában nővén fel, az alkotmány' hiányai okvetlen megismerése, nem attól idegeníti el, csak azoknak orvoslása' ohajtását 's megkivánását fejtí ki, 's érleli. E' szerint az oláhországi 's moldvai polgári alkotmányok, legalább nemzeti alkotmányos lét' vágyát szülték s' érlelték honfiaikban.

Ezeknek terveik 's reményök: minden rokonszármazatu 's nyelvű oláh népeknek, egy nemzeté 's országgá leendő egyesítése. Nem csak a két fejedelemséget akarják összeolvasztani, hanem követelésök kiterjed Bukovina' 's Besszarábia' nagyszámu oláh lakosaira, vagyis magokra ezen tartományokra, mellyek közül az első mintegy 50 év előtt, a' második pedig csak 1812ben szakasztott el Moldvától. De szintugy terjed ki követelésök Erdélyre, 's Magyarhon' oláh-lakta részeire. Ezen követeléseiket hajdani birtok, eredeti tulajdonosság, el nem vesztett hanem csak elnyomás és bitorlás által eltartóztatott jogukra, 's több e' félék-re alapítják. Ezek, ha részint 's jelesen Magyarhon- 's Erdélyre nézve történeti tekintetben próbát-kiálló alapossággal nem birnak is; de épen olly természetűek, mellyek mind inkább öregbülő vágyok' gerjesztésére, 's lelkesedés' szülésére legalcalmasabbak. Ezen követeléseket alapjaik' gyenge vagy meg-nem-állható voltánál inkább gyengíti, a' követelők' jelen polgári sulytalan, 's mind szellemi mind anyagi tekintetbeni ügyefogyottságuk. De hogy meddig lesz és marad ez így, azt előre látni, vagy elhatározni bajos. Minden esetre ko-

moly figyelmet érdemlő, 's nagy fontosságu körülmény: hogy a' nemzeti függetlenségre törekvő 's törekvésüket már létesíteni készülő szláv roppant száma népek,— elébb vagy utóbb, és lehet, miszerint épen nem olly sok idő mulva történendő, vagy talán épen küszöbön álló — kitörése' alkalmaival, az oláh népek is, amazokkal nem származat- és nyelv-, hanem törekvés és sorsszülte, részint pedig (és ez nagyon tekintetbe veendő) vallásos rokonság' következtében, amazokkal ugyanazon czélra 's ugyanazok ellen bizonynyal kezét fogandanak.

Ki előtt a' független nemzetiségre egybeforrni, 's polgári létre 's jelentőségre kapni igyekező, oláh szabadszelleműeknek törekvése fontossággal bírónak nem tetszik; vagy kik látni vagy hinni nem akarják, miszerint ezen oláhtörekvések, a' szláv már annyira ijesztővé vált mozgalmakkal szoros egybekötésben vannak, 's azzal karöltve teszik titkos lépéseiket, szintugy, mint tennék netaláni nyilvános felléptöket;— kik — mondom — mind ezekkel törődni nem akarnak: azokra nézve e' képnek egy hasonlóan tagadhatlanul létező, 's valóban nem kevésbbé borzasztó oldala nyilik meg.

Ha az északi colossust, akár saját czéljai 's vágyai, mellyek felé intézett folytoni haladását olly régóta, 's naponkint bizonyítja; akár pedig világtörténeti viszonyok 's események, honunk 's uralkodó házuk- vagy az austriai birodalom ellen, mint nyilvános ellenséget lépetik fel: a' hozzá, az „Imperatu nostro”-hoz (imperator noster) annyira szító, 's benne elnyomva vélt vagy érzett vallásuknak fejét tekintő oláh nagy tömeg, mi könnyen lehetne 's lenne bizonytal feltámasztva ellenünk; kikben ők csak elnyomóikat, zsarnokjaikat, 's mind származásra, mind nyelvre, mind hitökre 's vallásukra nézve, maguktól egészen idegeneket látnak.

E' két néptörzsöknek részint nemzetisége' érzete, részint helyzete és sorsa, nemkülönben vallása által a' szlávokkali szoros egybeköttetése 's rokonsága még nagyobbá teszi azon veszélyt, melly mind az absolutismus' mind a' forradalom' szörnyeit hordja méhében; 's melly két ellenkező kút-főből eredő, de ugyan azon egy célra folyó, már-már hatalmas és romboló árt okozandó folyam-má vált.

Europán annyi országokat aláasva elterjedt 's

végig folyt ezen slavismus az, mi hazánkat 's nemzetünket végveszélylyel fenyegeti; inkább, mint akármelly más országot. Ez azon veszély, mellynek rémitő közeledése a' halál' dermesztő kötelekeit megoldotta, 's a' polgári elhunytba életet fuvallván, újra meg újra kiáltatja fel: „Hazám, nemzetem, léted vagy nem-léted' kérdése forog fen;—ébredj és tegyél, — vagy veszni fogsz!”

Oh bár a' földet sarkaiban megrázó végítéleti trombita' erejével harsogna e' felkiáltás, minden kar-, kor-, nem-, 's helyzetbeli, 's minden színezetű magyar fülébe!
